

Role médií v prezentaci závažných společenských témat

Tomáš Hasík

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav marketingových komunikací
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš HASÍK**
Studijní program: **B 7202 Mediální a komunikační studia**
Studijní obor: **Marketingové komunikace**

Téma práce: **Role médií v prezentaci závažných společenských témat**

Zásady pro vypracování:

1. Provedte rešerši odborné literatury a dalších zdrojů zabývajících se problematikou teorie médií.
2. Stanovte hlavní pracovní hypotézu bakalářské práce a z ní odvodte hypotézy.
3. Stanovte metodologii ověřování hypotéz.
4. V praktické části analyzujte mediální obraz tématu globálního oteplování ve vybraném období.
5. Vyhodnoťte provedenou analýzu ve vztahu k definovaným hypotézám a naznačte další možnosti.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

GOLDBERG, B.: Jak novináři manipulují. Ideál, Praha 2005. ISBN 80-901017-8-X .

KLAUS, Václav. Modrá, nikoli zelená planeta: co je ohroženo: klima, nebo svoboda? Jiří Slíva, Ivan Steigner. 1. vyd. Praha : Dokořán, 2007. 164 s. ISBN 000587994.

LOMBORG, Bjorn. Zchladte hlavy!: Skeptický ekolog o globálním oteplování. 1. vyd. Praha : Dokořán, s.r.o., 2008. 358 s. ISBN 978-80-7363-188-8.

McQUAIL, Denis.: Úvod do teorie masové komunikace. Praha, Portál 1999. ISBN 80-7178-200-9.

REIFOVÁ, Irena (a kol.) Slovník mediální komunikace. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Svatava Navrátilová, Ph.D.

Ústav marketingových komunikací

Datum zadání bakalářské práce:

12. ledna 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

11. května 2009

Ve Zlíně dne 12. ledna 2009

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
pověřená děkanka

Mgr. Ing. Olga Jurášková
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Vliv médií se stále zvětšuje. Toto je fakt, který musíme mít na paměti. Bojovat s médii je velmi obtížné a mnohdy kontraproduktivní. Jak tedy vliv médií minimalizovat a uchránit tak svobodný úsudek? Vše závisí na jednotlivci. Počátkem by měla být znalost fungování médií a jednotlivých jejich mechanismů. Důležitá je také základní znalost teorie masové komunikace a teorií souvisejících. A v neposlední řadě, zájem o dění kolem. Jak v blízkém okolí, tak v globálním, celosvětovém měřítku. Aktivní vyhledávání informací a jejich logické vyhodnocení je v tomto případě nezbytností.

V teoretické část bakalářské práce jsou zpracovány některé teorie komunikace. V praktické části je proveden výzkum dopadů těchto teorií.

Klíčová slova: média, morální panika, vědomostní propasti, spirála mlčení

ABSTRACT

The media influence is constantly escalating. This is a fact we have to keep in mind. To fight with media is very difficult and frequently counterproductive. Thus – how to minimize the media's influence and preserve the free judgment this way? All depends on the individual. At the beginning there should be the knowledge of media behavior and its particular mechanism. Important is also the basic knowledge of the mass communication theory and related theories. And last but not least the interest of the events around us. In close surrounding and global, world-wide scale respectively. Active information seeking and its logical evaluation are necessary in this case.

In the theoretical part of the bachelor's work are some communication theories elaborated. In the practical part is the impact of those theories research implemented.

Keywords: media, moral panic, knowledge gaps, silence spiral

Poděkování:

V úvodu své bakalářské práce bych chtěl poděkovat paní doktorce Navrátilové, vedoucí mé práce, za její rady připomínky, drahocenný čas i poskytnutou literaturu.

Motto:

„Knowledge is power. Arm yourself.“

Propagandhi

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 MÉDIA.....	11
1.1.1 Společenská kontrola a ovládnání médií.....	13
1.1.2 Zpravodajský postup.....	15
1.1.3 Morální panika.....	17
1.2 PŘÍJEMCI.....	18
1.2.1 Vědomostní propasti.....	18
1.2.2 Spirála mlčení.....	19
1.3 STANOVENÍ PRACOVNÍCH HYPOTÉZ.....	20
II PRAKTICKÁ ČÁST	21
2 ANALYTICKO – PRAKTICKÁ ČÁST	22
2.1 VÁCLAV KLAUS.....	22
2.2 MICHAEL CRICHTON.....	24
2.3 BJORN LOMBORG.....	25
2.4 ZÁVĚR.....	29
III PROJEKTOVÁ ČÁST	31
3 PROJEKTOVÁ ČÁST	32
3.1 METODOLOGIE.....	32
3.2 ZVOLENÍ VÝZKUMNÉHO TÉMATU.....	33
3.3 OPERACIONALIZACE.....	33
3.4 PLÁNOVÁNÍ A ORGANIZACE.....	34
3.5 PŘÍPRAVNÁ A OVĚŘOVACÍ FÁZE.....	35
3.6 SBĚR DAT.....	36
3.7 VYHODNOCENÍ.....	36
3.7.1 Dílčí výsledky.....	36
3.7.2 Mladá fronta Dnes.....	37
3.7.3 Hospodářské noviny.....	38
3.7.4 Haló noviny.....	40
3.7.5 Metro.....	42
3.7.6 Blesk.....	44
3.7.7 Aha.....	46
3.7.8 Šíp.....	48
3.7.9 Celkové výsledky.....	49
3.8 SYNTÉZA POZNATKŮ, ZÁVĚRY, INTERPRETACE ZÁVĚRŮ, OVĚŘENÍ PLATNOST PRACOVNÍCH HYPOTÉZ.....	51
3.9 NÁVRHY NA ŘEŠENÍ, OPATŘENÍ.....	51
ZÁVĚR	52

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	57
SEZNAM TABULEK.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Studium marketingových komunikací je pro mě velkým přínosem. Jednak profesionálně, kdy teoretické poznatky dokáží využít v praxi a zvýšit tak pravděpodobnost úspěch v podnikání, ale také v běžném životě. Tady je to hlavně poznávání technik prodeje, propagace, propagandy a ovlivňování ve všech jejich podobách a následný „vhled“ a pochopení konání aktérů. Pochopení smyslu konání osob a organizací a hlavně, možnost obrany a dosažení racionálního úsudku co nejméně ovlivněného touto činností, tedy působením médií a masmédií.

Problém, který mě v poslední době velice zaujal, je právě mediální komunikace, moc médií a vliv této komunikace na názory lidí. A to zejména v případech, které jsou společensky nebo celosvětově významné.

Z doby před listopadem 1989 jsme poznali moc komunistické propagandy, a tak si i laik dokáže představit, jak může být postoj člověka, i přes zjevné rozpory, médii formován a usměrňován.

Dalo by se předpokládat, že v dnešní době volného přístupu k informacím, se nemůže nic podobného stát, že lidé jsou poučení a dokáží lépe než dříve určovat, co je správné a co nikoliv. Ale pokrok v oblasti marketingových komunikací jde také kupředu a neustále jsou zdokonalovány techniky ovlivňování potencionálních i stálých zákazníků. Ti jsou čím dál tím více vystaveni působení masmédií a marketingových komunikací. Hlavně marketingových komunikací, vždyť skoro každý komunikační akt, který má v úmyslu druhého přesvědčit ke změně jeho chování (persvazivní komunikace), má finanční nebo mocenský základ. A to většinou i v případech, kdy to není zcela zjevné. Cílem každého z nás by tedy mělo být snažit se rozpoznat úmysly či záměry jednotlivých zpráv a dokázat formulovat svůj vlastní názor na danou tematiku.

Není to vůbec snadný úkol, ale neřešitelný. Základ úspěchu je ve snaze nenechat se ovlivnit a zjišťovat informace i z jiných zdrojů. A to i v případech zdánlivě bezvýznamných. Proč nezjistit, zda konkrétní nabídka pojišťovny je opravdu tak výhodná, sazby operátora tak přízřusobivé, jogurt tak lahodný nebo zda k životu potřebujeme tuk ve formě margarínu. Kdo má největší zisk, komu připadne největší část z mých peněz při koupi

značkových sportovních bot? Nikdo nám v podobném jednání (zatím) nezabrání a mnohdy zjistíme překvapivé věci.

Stejně metody ovlivňování, jako u marketingu spotřebního zboží a služeb, se ale využívá, a to velice sofistikovaně, i v oblasti zcela odlišné. Jsou to oblasti zájmu různých zájmových a vlivových skupin, politických stran a uskupení, nadnárodních korporací apod.

Vybral jsem si, jako příklad, prezentaci současného a budoucího stavu Země, životního prostředí a hlavně globálního oteplování v médiích.

Pokusím se ukázat, jak prezentace těchto témat v médiích koresponduje se známými teoriemi mediální komunikace, a také jak jsou tato vybraná závažná společenská témata prezentována v médiích a jaké jsou názory oponentů.

Pro potřeby této bakalářské práce se zaměřím pouze na problém prezentace odlišných názorů, které teorii o globálním oteplování způsobeném lidmi, vypouštěním nadměrného množství skleníkových plynů, nepodporují. Nebo ji nepovažují za hlavní problém tohoto milénia, jako její příznivci.

HYPOTÉZA: Teorie „spirály mlčení“ je aktuální. Když společnost přijme určité paradigma, antiparadigma nemá prostor v masových médiích.

DŮKAZ: Pokusím se dokázat, že v masových médiích nejsou dostatečně publikovány názory oponentů. Případně jsou jejich názory překrucovány a zesměšňovány.

ŘEŠENÍ: Řešení, jak se vyhnout vlivu masových médií, spočívá v aktivním vyhledávání informací a v odvaze vystoupit se svým názorem ze „spirály mlčení“.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V této části se zaměřím na ty části teorie mediální komunikace, které nějak souvisí s problémem objektivit a nestrannosti médií, např. jaké mechanismy poskytování informací médií ovlivňují, a jaké jsou účinky masových médií na příjemce.

1.1 Média

Podle lineárního modelu komunikace, který je syntézou Lasswellovy formule a teorie C. Shannona a W. Weaverova, je daná linie systemizace bádání v oboru komunikace:

- KDO (podavatel) = analýza mediálních organizací
- CO (sdělení) = analýza obsahu
- JAKÝM KANÁLEM (médiem) = analýza médií
- KOMU (příjemce) = analýza publika
- ÚČINEK = analýza dopadu sdělení.

Vznikem médií a tím možností oslovit naráz větší počet lidí se začíná mluvit o tzv. masové komunikaci. Tento jev začíná být markantní ve dvacátém století. Zájem o studium komunikačních procesů se stupňuje s poznáním možností využití síly médií.

„Zkušenost je zprostředkována vždy skrze určitou společenskou instituci (včetně rodiny); ve skutečnosti se tedy nestalo nic jiného, než že se objevil nový zprostředkovatel (masová komunikace), který se rozšířil a začal soutěžit s jinými společenskými institucemi, případně je nahradil, či dokonce maří jejich úsilí.“ [McQUAIL 1999, s. 90]

Média jsou úzce spojena s ekonomickou a politickou silou, jsou velmi často považována za velmi účinná ve schopnosti uplatňovat svůj vliv a tím být nástrojem moci. Podle McQuaila média:

- Přitahují a usměřňují pozornost veřejnosti.
- Přesvědčují v záležitostech názorů a víry.
- Ovlivňují chování.
- Uspořádávají výklady reality.
- Propůjčují status a legitimitu.

- Rychle a obšrně informují

Na tyto východiska navazují otázky, které jsou pro nás zásadní:

- Kdo ovládá média a v zájmu koho?
- Čí verzi světa (sociální reality) média prezentují?
- Jak účinná jsou média při dosahování vytyčených cílů?
- Prosazují média větší či menší měrou rovnost ve společnosti?

Vzhledem k těmto otázkám jsou v odborných debatách používány dva základní modely: model dominantních médií a model pluralitních médií.

V dominantním modelu jsou média vnímána jako instituce sloužící jiným institucím, navzájem na sebe působící. Je tendence k jejich ovládnutí malou skupinou mocných. Pohled těchto médií na svět je pak značně upravený a připouští jen malou možnost kritiky, tzv. uzavřené texty. Z tohoto pohledu je informace prakticky vyráběna jako zboží mediální organizací, která je zde chápána jako jakýkoli standardní technologicko - byrokratický podnik.

Pluralitní model je pravým opakem. Připouští rozmanitost a různorodost. Přepokládá demokratické principy a nepočítá s mocenskou elitou, tzv. otevřené texty.

Další navazující teorie a výzkum rozpornosti v pojmání sociální integrace se rozdělují podle toho, zda je jejich přístup optimistický či pesimistický. Jde o různý pohled nazírání na změnu, rozmanitost, svobodu a fragmentaci, tedy odstředivé tendence; a na kontrolu, jednotu, řád a kohezi, tedy dostředivé tendence. Co může být pro jednoho omezení osobní svobody, může být pro druhého žádoucí společenská kontrola.

V roce 1956 formulovali Fred S. Siebert, Theodor Peterson a Wilbur Schramm v souboru esejů, čtyři teorie tisku *Four Theories of the Press*, kde popisují čtyři základní normativní teorie jednání médií:

- Teorii autoritářskou, která se prosazuje v autoritativních režimech, respektive tam, kde svoboda médií není žádána.
- Teorii libertariánskou, která považuje svobodu projevu za nejefektivnější nástroj pravdy.

- Teorii sociální odpovědnosti, kdy svoboda projevu je možná do té míry, do jaké je odpovědná vůči společnosti. Média přebírají úlohu „hlídacího psa“.
- Teorii sovětskou, komunistickou, podle které mají „média sloužit lidu“.¹

Obliba této teorie, která podstatným způsobem ovlivnila smýšlení o médiích v západní Evropě a libertariánská teorie se základem pro výchovu novinářů, byla způsobena přitažlivostí jednoduchých a prostých modelů.

Tato teorie byla později dále rozpracována a také hodně kritizována. Nejnověji v knize „**Systémy médií v postmoderním světě**“ kde autoři D. C. Hallin a P. Manciny představují tři nové modely mediálních systémů:

- Liberální model, který převažuje v Irsku, Británii a Severní Americe, charakterizuje relativní dominance tržních mechanismů a komerčních médií. Přestože britský a americký model se v mnohém odlišuje.
- Demokraticko-korporativistický model, převažuje v severní Evropě a je pro něj typické spolupráce komerčních médií a médií provázaných s organizovanými sociálními a politickými skupinami a legislativně omezená, avšak aktivní, role státu
- Model polarizovaného pluralizmu, charakteristický pro jižní Evropu a středomoří. Kde je charakteristická silná role státu, slabší historický rozvoj komerčních médií a integrace médií a stranické politiky.

Je zřejmé, že mediální systémy nejsou homogenní, nevytvářejí jednotný systém s jedním účelem či filozofií. Jsou složeny z jednotlivých prvků, které spolu kooperují nebo se překrývají. Také by modely neměly být vnímány jako statické. Jsou v procesu neustálé změny. Vypadaly jinak v letech šedesátých a devadesátých v minulém století a jinak na začátku třetího tisíciletí.

1.1.1 Společenská kontrola a ovládání médií

¹ Z dnešního pohledu na teorii sovětskou je až směšné, že Schramm takto podcenil situaci ve východní Evropě.

Gatekeeper je tzv. „držitel pozice v rámci mediálních organizací“ [RAIFOVÁ, 2004] a rozhoduje, co bude zveřejněno a co nikoliv. Tento pojem je také v rozhodovacích procesech malých skupin synonymem opinion leadra, který má vliv na to, jaké zboží projde „branou“ a bude spotřebováno. Můžeme se setkat také s pojmenováním „maven“, což je člověk, těšící se ve společnosti velké vážnosti, rozhodující o výběru a distribuci informací.

V mediálním prostředí je tato osoba nebo skupina osob zodpovědná za to, jaké informace veřejnost dostane. Z pozitivního hlediska lze hodnotit kladně tuto představu filtru, který vybírá pouze hodnotné zprávy a chrání veřejnost před přesytením a chaosem. Z negativního hlediska zase musíme mít na zřeteli existenci institutu zasahujícího do výběru informací.

Podle hypotézy „dvoustupňového toku komunikace“, se informace z médií dostávají nejdříve k těmto názorovým vůdcům a teprve od nich k méně aktivním členům společnosti. Tato teorie je v rozporu s teorií „záračné střely“, která vnímá média jako zdroj silného jednotného účinku s okamžitým účinkem.

Související teorie „agenda-setting“ předpokládá, že média jsou schopna, určováním a vybíráním témat, určité události exponovat. Podle této teorie, která se také opírá o proces gatekeepingu, o pozornost soupeří více témat, než je veřejnost schopna přijmout. Vybráním určitého tématu je možné na něj soustředit pozornost a naopak, jiné téma či názor odsunout mimo pozornost publika.

Toho využívají i nátlakové a zájmové skupiny, které se snaží ovlivňovat činnost médií a vymezovat limity toho, co tato média smějí publikovat. Může jít o nejrůznější politická, zájmová, náboženská, průmyslová či environmentální sdružení, která lobují za své zájmy. Média se většinou snaží držet odstup a jsou v ústupcích opatrná. Pokud však dochází k asimilaci zájmů zdroje a média, může, i za pomoci gatekeepera, k ovlivnění dojít. Podle Montgomeryho jsou nejúspěšnější skupiny: „*takové, jejichž cíle byly nejkompaktnější se systémem televizní sítě a jejichž strategie byly utvářeny s jasným vědomím toho, jak tento systém funguje*“.[McQUAIL 1999, s. 233] Dalším hlediskem úspěchu je, jaký postoj k danému tématu zaujímá veřejnost. Obecně se dá říci, že média jsou otevřenější tlakům v oblasti „měkkých zpráv“ (soft news).

Následkem toho dochází až ke „konstruování reality ve zprávách“. Podle tohoto pohledu se realita v médiích neodráží, ale vzniká. K tomuto dochází většinou nevědomě činnostmi mediálních pracovníků. Základem je princip selekce témat, událostí či aktérů (agenda-setting), kdy z velkého množství událostí jsou vybrány pouze ty, které jsou mediálně akceptovatelné. Další příčiny jsou organizační a ideologické. Dochází tak k mediální rutině.

McQuail poznamenává, s odkazem na Rosenberga, že výzkum médií mu poskytl jen: *„nepřukazné, z části dokonce navzájem si odporující důkazy o vztahu mezi sociální kulturou a společenskými hodnotami zprostředkovanými médii na straně jedné a míněním veřejnosti na straně druhé“* [McQUAIL 1999, s. 87]. Dále tvrdí, že ve vztahu k třem hlavním problémovým okruhům: moci, integraci a změně, se zdá, že: *„médiá mohou napomáhat útlaku i osvobození, mohou stejně dobře společnost sjednocovat i tříštit a dokáží podporovat i brzdit změnu...Přes jistý stupeň celkové nejistoty však lze jen těžko pochybovat o tom, že média – ať už společnost odrážejí nebo utvářejí – jsou hlavním zdrojem informací o společnosti.“* [McQUAIL 1999, s. 87]

1.1.2 Zpravodajský postup

Existují dvě koncepce vzniku zpráv. Obě využívají čtyři prvky: událost, kritéria zpravodajského výběru, zájem veřejnosti a samotnou zprávu. Každá ovšem v jiném pořadí.

První přístup je žurnalistický, kdy posloupnost začíná nějakým neobvyklým jevem, který není normální a má relativní význam pro veřejnost. Pokud událost splňuje zpravodajská kritéria, média tuto informaci, ve formě zprávy, předkládají publiku.

Druhý přístup v první řadě předpokládá zájem veřejnosti o konkrétní téma, které splňuje zpravodajská kritéria a na základě toho předkládá zprávu. Tento postup připomíná marketingovou podnikatelskou koncepci, kde základem je uspokojit zákazníka, vyjít vstříc jeho požadavkům. Některé zprávy tak pak mohou připomínat PR články či advertoriály.

Může dojít až na vytváření „pseudoudálostí“, což jsou umělé události vytvořené pro média. Tyto pseudoudálosti jsou vytvářeny specialisty na média tak, aby vyhovovaly režimu v mediálních organizacích a splňovaly požadavky zpravodajské hodnoty.

„Zpravodajská hodnota“ je jedním z hledisek, která určují, zda událost projde branou médií či ne. Důležité jsou zde obecné hodnoty (organizační, sociokulturní) a zpracovatelské hodnoty, a zda může událost překročit práh pozornosti médií a stát se předmětem zpravodajství. *„Překročení prahu pozornosti je důležité mj. také proto, že média mají tendenci zdůrazňovat význam zpráv, jimž se jednou rozhodla věnovat pozornost.“* [RAIFOVÁ 2004, s. 77]

K obecným zpravodajským hodnotám patří: výskyt, blízkost, jasnost, jednoduchost, smysluplnost, novost, průběžnost, možnost dalšího vývoje, vztah k elitním národům, personalizace, negativita, souznění, překvapení, předvídatelnost a variace. V konečném důsledku je důležitá i dostupnost obrazového materiálu, možnost dramatizace, konflikt atd.

Může tedy mluvit o tzv. zpravodajské „předpojatosti“ (bias). *„Zpravodajství má tendenci nezabývat se vzdálenými a politicky nedůležitými státy, neelitami, myšlenkami, institucemi a strukturami, dlouhodobými neodrastickými procesy (jako je sama společenská změna) nebo mnoha druhy dobrých zpráv.“* Říká McQuail, v zápětí však dodává, že tato teorie *„nenabízí ucelené vysvětlení“* všech zákonitostí, které se projevují při uspořádávání a sestavování zpráv. [McQUAIL 1999, s. 303]

K dlouhodobému působení médií ale může docházet i nezáměrně, v důsledku „bezděčné předpojatosti“, tedy způsobu práce, organizace a technických omezení. Dochází tak k tzv. „balíčkové žurnalistice“ (pack journalism), kdy novináři, ve snaze spolupracovat, využívají stejné informační zdroje a dochází ke shodě v interpretaci událostí. Tato praxe byla poprvé popsána za války v Koreji v roce 1953, dále pak ve Vietnamu a během krize v Perském zálivu. Různé výzkumy pak dokumentovaly skutečnosti, že publikum vnímalo události spíše tak, jak je prezentovala média, než jak proběhla ve skutečnosti. Nejvíce tehdy, když chyběla osobní zkušenost.

Od „bezděčné předpojatosti“ není daleko k „pseudoudálosti“. McQuail upozorňuje na možnost vysoké tvorby těchto plánovaných událostí a na velkou moc těch, co mohou médií manipulovat. *„Mediální předpojatost, jestliže existuje, může být ze strany médií bezděčná, ale bezděčné určitě není jednání těch, kdo se skrze média snaží vytvářet svůj vlastní ‚image‘.“* [McQUAIL 1999, s. 397]

Účinek médií však nikdy není jednoznačný. Dochází k plánovaným, ale i neplánovaným účinkům, tedy změnám v chování nebo myšlení příjemce, k němuž došlo vlivem určitého mediálního obsahu. Pokud tyto změny autor zamýšlel, jedná se o plánované, pokud ne, tak o neplánované. Oba typy účinků pak dělíme na dlouhodobé a krátkodobé. McQuail rozlišuje ještě neplánované krátkodobé účinky na individuální a kolektivní reakci, k neplánovaným dlouhodobým účinkům řadí socializaci, sociální kontrolu, management událostí, institucionální změnu a kulturní změnu.

Jako vzor neplánovaného krátkodobého kolektivního účinku se uvádí kolektivní panika více než jednoho milionu Američanů na rozhlasové vysílání adaptace románu *Válka světů* v roce 1938. Jakkoliv byl jeho rozsah zpochybňován.

1.1.3 Morální panika

Dalším mechanismem ovlivňujícím vnik a obsah zpráv je tzv. „morální panika“, popsána Stanley Cohenem v roce 1972 jako reakce určité sociální skupiny založená na falešném nebo přehnaném dojmu ohrožení nějakou jinou, většinou minoritní skupinou nebo subkulturou. V první řadě je nutné označit nepřítel, tedy skupinu či názorový proud za deviantní. K tomu slouží stigmatizačně-exkludující mechanismus.

Stigmatizace „*je jakákoli fyzická nebo sociální vlastnost, která je považována za zdroj hanby*“ [GIDDENS 1999, s. 563] Vlastnosti osoby nebo skupiny nesoucí stigma, jsou minimalizovány na daný atribut, který charakterizuje její chování. Při stigmatizaci společnost prohlásí určité jedince za deviantní a vydělí je ze společnosti.

Sociální exkluze je podle Giddense stav, kdy jedinec či určitá skupina neparticipuje plně na ekonomickém, sociálním a politickém životě společnosti, anebo jejich přístup ke zdrojům neumožňuje dosáhnout přijatelného životního standardu.

Démonizace je dalším krokem ve vývoji morální paniky. S použitím vypjatého a pejorativního slovníku se snaží sociální vyloučení exkludovaných deviantů maximalizovat. Démonizace připisuje určitým jedincům či skupinám nebezpečné rysy nebo neprohlašuje za ztělesněné zlo. Má za cíl emocionálně vybudit společnost nebo danou cílovou skupinu.

Terapeuticko-purifikační mechanismus naznačuje jakým způsobem se má s deviantními osobami zacházet. Purifikace znamená očištění od nositelů zla a hříchu. Podle Giddense

souvisí s tvorbou stereotypů, které se pomocí mechanismu přenosu obracejí proti něčemu, co není jejich skutečným původcem. Masa obrací svoji agresi k dostupnému a dostatečně bezbrannému objektu; společnost přenáší svůj hněv na tzv. obětní beránky, jimiž bývají výrazně se odlišující skupiny s poměrně malou mocí.

O morální panice médií mluvíme tehdy, jsou-li tyto principy použity v médiích. V analyticko-praktické části budu také zkoumat, do jaké míry jsou výše popsané mechanismy využívány médii ve sledované kauze.

1.2 Příjemci

Veřejnost je charakterizována jako skupina obyvatel, která se vyděluje ve společnosti a zajímá se o veřejné dění a řízení státu a prostřednictvím masových médií usiluje o vliv na zprávu věcí veřejných.

Má funkci sociální a politické kontroly. Legitimizuje, k čemuž potřebuje podporu veřejného mínění. V tomto bodě sehraává podobnou roli jako, podle normativní teorie, média, roli hlídacího psa (watch-dog role). Hlídá „veřejný zájem“.

1.2.1 Vědomostní propasti

Podle některých studií, dochází vlivem tisku a televizního a rozhlasového vysílání ke zmírnění rozdílů ve vzdělání ve společnosti. Existují ale doklady i o účincích opačných. Vzniká určitá „pozorná menšina“, která získává více informací než ostatní. Vědomostní mezera (knowledge gaps) se tak rozšiřuje. Podle této teorie jsou části populace, především v nižším sociálním postavení, informovány málo nebo vůbec. Hypotéza předpokládá dva aspekty distribuce informací.

První se týká veškerých informací mezi společenskými třídami a má pravděpodobně základ ve společenských nerovnostech, které média změnit nemohou.

Druhý se vztahuje k jednotlivým tématům, o nichž je jedna skupina lépe informována než druhá.

Média mohou tyto propasti zmenšovat i zvětšovat. Tvrdí se, že různá média ovlivňují jinak, a že negativní roli v prohlubování propastí hrají spíše tištěná média než televize. Je to dáno výlučností tisku oproti televizi, která zasahuje větší podíl populace a je považována za důvěryhodný zdroj. Velmi ale také záleží na příjemci, jestli má sám zájem informace aktivně vyhledávat, či jen pasivně přijímat. McQuail tvrdí, že v rámci této teorie „*Ize hovořit o růstu vědomostních propastí, neboť lidé, kteří již jsou informačně bohatí a mají rozsáhlejší zkušenosti se získáváním informací a s větším počtem zdrojů, se ještě více vzdálí informačně chudším vrstvám obyvatel.*“ [McQUAIL 1999, s. 390]

1.2.2 Spirála mlčení

Důležitým faktorem, který jednotlivce inspiruje či odrazuje k vyhledávání informací o určitém tématu, je reakce okolí. Zde se setkáváme s teorií nazývanou „spirála mlčení“.

Tato teorie předpokládá, že lidé nechtějí zůstat se svým názorem osamoceni (chtějí být součástí mainstreamu) a pozorují své okolí, aby poznali, který názor je převažující. Ten, kdo sdílí názor většiny, o svém názoru bezostyšně a na hlas hovoří, zatímco ten, kdo patří k opačnému názorovému táboru, se stává v projevoování svého názoru čím dál opatrnější a slabší.

Spirála mlčení pak vzniká tak, že člověku shledávajícímu, že jeho názor není ve společnosti podporován, klesá sebevědomí a pocit jistoty k veřejnému prezentování svého názoru. Tento mechanismus snižuje počet lidí ve společnosti ochotných zastávat marginální názory a zvyšuje počet těch, kteří vyjadřují většinové názory nebo je podporují. Tato většina pak působí ještě větším a silnějším dojmem oproti druhé skupině, která se naopak jeví menší a bezvýznamnější.

Výsledkem může být zkreslení reálného poměru sil či názorů ve společnosti. Také může dojít k potlačení určitého názoru až na úroveň tabu.

Lazarsfeld přidává ještě termín „effect band-wagon“. Obrazně řečeno, každý chce jet ve voze se skupinou, být s vítězi. Podle Noel-Neumanové jde spíše ale o to, nepatřit k poraženým. V konečném důsledku tento rozdíl nehraje roli, jde o to, být na té „správné“ straně. [OSVALDOVÁ 1999, s. 232]

Existují ovšem lidé, kteří se tomuto postavení nebrání. Jedná se o tzv. tvrdé jádro, které s izolací počítá a nenechá se jí ovlivnit ve svém názoru.

1.3 Stanovení pracovních hypotéz.

V teoretické části jsem poukázal na některé teorie, které podle mého souvisí s tématem této práce.

Pracovní hypotézou tedy je, že mechanismy popsané v těchto teoriích jsou uplatňovány společností a médií ve sledované kauze globálního oteplování.

Ověření hypotézy bude provedeno v analytické části. V první fázi analyzuji názory a argumenty tří představitelů opoziční strany, ve druhé fázi pak analyzuji přístup médií k tomuto tématu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 ANALYTICKO – PRAKTICKÁ ČÁST

V této části představím několik autorů, jejichž názory na problém globálního oteplování a jeho řešení, jsou v rozporu s obecně přijatým paradigmatem. Otázky, námitky či návrhy logických řešení problému globálního oteplování, předkládané těmito autory, nejsou, dle mého názoru, dostatečně prezentovány médií. Myslím si, že v tomto případě dochází k potvrzení výše uvedených teorií. Výzkum k potvrzení mé domněnky následuje v druhé části.

2.1 Václav Klaus

Prvním z autorů nebo také názorovým vůdcem, je Václav Klaus. Jeho kniha „**Modrá, nikoli zelená planeta**“ byla první, kterou jsem z tohoto názorového proudu četl. Dalo by se říci, že mě k tomu až „dohnaly“ kritiky a komentáře, které byly z valné většiny negativní. Začal jsem přemýšlet o tom, jak je možné, aby člověk akademicky vzdělaný, s tolika zkušenostmi a informacemi, vydal knihu, která je podle všeho plná lží a scestných názorů.

Podtitul knihy zní: „Co je ohroženo: klima, nebo svoboda?“ a tato myšlenka je ústředním tématem knihy. Autor, na základě analýzy dostupných vědeckých informací posuzuje teorii globálního oteplování, podíl člověka na změnách klimatu, upozorňuje na problematické otázky z ekonomického pohledu a z pohledu marketingových komunikací také poukazuje na vliv a úlohu médií a dalších prvků marketingu v prezentování tohoto tématu.

Na začátku knihy autor tvrdí, že se globální oteplování stalo v poslední době symbolem (prototypem) sporu pravda vs. propaganda. „*Byla nastolena jedna politicky korektní pravda a oponovat jí není snadné, ač nemalý počet lidí, mezi nimi špičkových vědců problém klimatických změn a jejich příčin a důsledků vidí úplně jinak. Hrozí se arogance obhájců hypotézy globálního oteplování a od ní odvozené hypotézy, jež dává do souvislosti globální oteplování s konkrétními činnostmi člověka. Bojí se důsledků, které to bude mít pro nás všechny.*“ [KLAUS 2007, s. 10] A také zmiňuje a souhlasí s názorem spisovatele Michaela Crichtona, že „*nejdůležitější výzvou, které lidstvo čelí, je úkol rozlišit realitu od fantazie a pravdu od propagandy. Zejména v naší informační éře (spíše ji vidím jako dezinformační) je to mimořádně naléhavé a mimořádně důležité*“ [KLAUS 2007, s. 10]

Snaží se poukázat na to, že to, o co jde v tomto sporu, je hlavně lidská svoboda a ne životní prostředí. Vyjadřuje souhlas s názorem liberálů klasického typu, že největším zdrojem ohrožení svobody a demokracie na počátku dvacátého prvního století přestal být socialismus, ale že se jím stala ideologie politického hnutí, které – původně skromně a snad i s dobrými úmysly – začínalo s tématy ochrany přírody, ale postupně se změnilo na environmentalismus, který s přírodou téměř nesouvisí.

Autor uvádí množství příkladů vědeckých hypotéz, odborných studií a měření, odborných knih a článků, ze kterých vyvozuje logické závěry. Uvádí i několik případů bránění publikování, pozměňování textů či zesměšňování autorů. Například cituje L. Motla, českého fyzika, v té době pracujícího na Harvardově univerzitě, který ve svém článku „**Pochybnosti o globálním oteplování**“ píše: *„Vědcům, jejichž bádání může vést k odlišným předpovědím, nebo k odlišnému vysvětlení existujících dat, je běžně vyhrožováno, jsou obviňováni ze spolčení se ‚zlými‘ ropnými společnostmi a není jim umožněno využívat grantových zdrojů a postupovat v kariéře. Pokud někdo přece jen k nepohodlným závěrům dospěje, jeho články nejsou otištěny. Mezi články které otištěny jsou, se znovu vybírá podle ideologického klíče. Shrnutí vědeckých zpráv píše politicky nejaktivnější, a tudíž i nejzaujatější členové, vědeckých týmů.“* [KLAUS 2007, s. 98]

S odvoláním na Juiliana Morrise připomíná obecný problém monopsonu, kdy existuje jen jeden kupující. V tomto případě je to stát. Vzniká tedy poptávka pouze po jednom typu hypotéz a důkazů a to takovém, který potvrzuje prognózy o hrozivých klimatických změnách.

Dále také poukazuje s odvoláním na text profesora J. M. Hollandera z Kalifornské univerzity na vlivy, které ovlivňují debatu o globálním oteplování. Hollander říká: *„V současné politické atmosféře je legitimní vědecký spor o klimatických změnách zcela ztracen v politickém hluku“*. [KLAUS 2007, s. 109] Klaus dodává ještě *„mediální hluk“*.

Dalším příkladem jsou různé interpretace stejných závěrů, s odkazy na dokumenty informující o 4. zprávě IPCC². Prvním je **Shrnutí pro politiky** (Summary for Policymakers),

² Mezinárodní panel o klimatických změnách Organizace spojených národů

napsaném úředníky a delegáty zemí, které projekt sponzorují. Koncem ledna roku 2007 vzbudila tato zpráva velkou pozornost, protože naznačovala „nedozírné změny“.

Jako alternativní dokument připravila skupina vědců – na základě dat IPCC, ale nezávisle na IPCC - tzv. **Nezávislé shrnutí pro politiky** (Independent Summary for Policymakers).

„Toto alternativní shrnutí vzniklo proto, že v ‚prvním‘ shrnutí, je nedostatečně prezentován výzkum, který nesouhlasí oteplování z důvodů skleníkových plynů‘ a protože, jsou tam různé kontroverzní otázky prezentovány jednostranně‘. Za největší problém jeho autoři považují to, že ‚Shrnutí pro politiky‘ není napsáno vědci, ale že je výsledkem procesu vyjednávání mezi bezejmennými byrokraty – delegáty zemí, které projekt sponzorují“. [KLAUS 2007, s. 114] Dále Klaus podotýká: „Za velmi sporné považují jeho autoři i to, že když IPCC uvádí seznam zúčastněných vědců, není jasné, zda tito vědci souhlasili či ‚vznášeli vážné námitky‘. V minulosti totiž bylo běžné, že ‚jejich námitky byly ignorovány a přesto jim bylo v závěrečném dokumentu děkováno, čímž byl vytvořen dojem, že souhlasí“. [KLAUS 2007, s. 114]

Přestože Václav Klaus je svérázná osobnost s vyhraněnými názory, s kterými ne vždy souhlasím, je tato kniha plná zajímavých názorů, teorií a argumentů. Obecně lze také říci, že tato kniha souvisí s teoriemi masové komunikace.

2.2 Michael Crichton

Michael Crichton (zemřel v listopadu roku 2008) byl uznávaný spisovatel, autor scénářů, lékař a také člověk, zabývající se problémem Globálního oteplování.

Ve své knize „Říše strachu“, na pozadí smyšleného příběhu, srozumitelným jazykem podává informace o environmentalismu, životním prostředí a globálním oteplování. Tyto informace dokládá odkazy na vědecké publikace.

Hlavní myšlenkou knihy je upozornění na možnou manipulaci veřejného mínění a uvádí několik zajímavých případů (DDT, Yellowstone, sekvoje, eugenika, jarovizace).

V knize dále např. simuluje přípravu k soudnímu procesu se vztahem ke globálnímu oteplování a předvádí situaci, kdy právníci předkládají konkrétní čísla a grafy s výkladem jednomu z účastníků procesu a pokouší se zjistit reakce poroty na tyto důkazy. Při této konfrontaci jsou naznačovány souvislosti, s odkazem na vědecké publikace, které obecně uznávané argumenty zastánců teorie globálního oteplování popírají.

V dalších rozhovorech protagonistů příběhu pak předkládá ústy svých hrdinů další informace vztahující se ke globálnímu oteplování a to převážně takové, které současnou teorii nepodporují. Na všechny konkrétní informace jsou odkazy.

Jedna z postav románu nám předkládá velice zajímavou myšlenku (teorii), podle které se společenské kontroly nejnadhěji dociluje prostřednictvím strachu. Aby byly masy lépe ovládnutelné, je nutné, aby měly z něčeho strach, aby se obávaly nějaké hrozby. Dříve to byla církev a různá náboženství nebo tradiční tabu. Později na Východě imperialisti, tajná policie atd.; na Západě zase komunisti. Po pádu berlínské zdi vzniklo tzv. vakuum strachu. A tak environmentální krize nahradili studenou válku. V dnešní době to jsou navíc ještě obavy před teroristy, či aktuálně pandemie chřipky.

Při vyvolání atmosféry možné katastrofy, jsou lidé schopni souhlasit s opatřeními, která jsou velmi diskutabilní a za normálních okolností, za použití standardních demokratických principů, by nejspíše neprošla.

I když je tato kniha pouze beletrie, je velmi odborně zpracovaná. Autor prohlašuje, že se na její napsání odborně připravoval tři roky. Důkazem toho může být velké množství odkazů.

Pro mě znamenala další krok v poznávání problému masové komunikace.

2.3 Bjorn Lomborg

Bjorn Lomborg je dánský vědec, známý jako jeden z hlavních odpůrců teorie globálního oteplování. Podle svých slov, dostal nápad napsat svoji knihu „**Skeptický ekolog**“ po přečtení článku od amerického ekonoma Juliana Simona, který tvrdil, že „*většina našich běžných poznatků o životním prostředí je založena pouze na předsudcích a chatrných statistikách*“. [LOMBORG 2006, s. 13] Simon zdůrazňoval, že on svá tvrzení opírá o oficiální statistiky, ke kterým má přístup každý.

To Lomborga, učitele statistiky na Arhuské univerzitě a v té době člena Greenpeace, vyprovokovalo k tomu, aby si toto tvrzení ověřil. Sestavil tým z deseti svých nejbystřejších studentů a statistiky porovnal. Zjistil, že ne vše, co bylo v článku, je pravda. Ale oproti jeho předpokladům se mnoho tvrzení potvrdilo. „*Znečištění ovzduší v průmyslovém světě ustupuje, nikoliv roste; lidi v rozvojových zemích nesužuje hlad více, nýbrž méně, a tak to pokračovalo dál.*“ [LOMBORG 2006, s. 13]

Své zjištění publikoval v deníku *Politikem*. Výsledkem byla jedna z nejobsáhlejších veřejných debat v Dánsku. Některé reakce byly až hysterické.

L. Motl k tomu napsal: „*Stačilo, když Bjorn Lomborg shromáždil argumenty o tom, že by případné oteplování mohlo být pro lidstvo prospěšné. Dánská moderní inkvizice, přesněji řečeno Dánský výbor pro vědeckou nepoctivost, začal na objednávku ekologických aktivistů bleskově pracovat na Lomborgově exkomunikaci a trvalo rok, než byl Lomborg rehabilitován*“ [KLAUS 2007, s. 101] Podobný názor zastává i I. M. Goklany: „*V jedné z nejbizarnějších epizod vztahu vědy a víry od dob Galileova odsouzení byl Lomborg obviněn organizací, která má orwellovské jméno – Dánský výbor pro vědeckou nepoctivost*“ [KLAUS 2007, s. 101]

Dalším Lomborgovým krokem bylo shrnutí jeho poznatků do již zmiňované knihy „**Skeptický ekolog**“. Tato kniha uvádí množství zásadních informací, souvislostí a pohledů na rozličné témata související s lidským životem. „*Klíčovou myšlenkou knihy je to, že nesmíme nechat ekologické organizace, podnikatelská loby a média, aby nám jen tak předkládaly své pravdy a určovaly priority*“ [LOMBORG 2006, s. 14]

V na začátku prvního dílu své knihy, nazvaném LITANIE, vysvětluje svoje názory a záměry. Jde o to, poznat skutečný stav světa, abychom mohli své úsilí zaměřit tím správným směrem. Doslova říká: „*Tato kniha je dílem skeptického ekologa. Ekologa proto, že jako*

většině jiných lidí mi záleží na Zemi i na zdraví a blahobytu budoucích generací. Skeptického proto, že nechci, abychom jednali jen na základě mýtů, ať již optimistů, či pesimistů. Namísto báhorek se potřebujeme řídit těmi nejlepšími dostupnými informacemi, protože jediné tak, ve spolupráci s ostatními, přispějeme ke společnému cíli, k lepší budoucnosti.“ [LOMBORG 2006, s. 23] A já nemohu než souhlasit.

Vzápětí vysvětluje podtitul své knihy „**Jaký je skutečný stav světa**“. Ten odkazuje na každoroční světovou publikaci o životním prostředí „**Stav světa**“ vydávanou organizací Worldwatch Institute, kterému by chtěl být protiváhou.

Snaží se pojmenovat a zhodnotit konkrétní problémy a zjistit základní aspekty. Uvádí data do souvislostí a ukazuje vztahy mezi informacemi. Jako příklady uvádí zákaz pesticidů, rozsah úbytku lesního porostu, recyklování, kyselá deště atd. Podrobně analyzuje informace Worldwatch Institute a nachází často „*flagrantní omyly*“ [LOMBORG 2006, s. 34], které jsou často základem zpráv uveřejňovaných médií.

Z vážného pozměňování údajů usvědčuje členy Greenpeace, kteří to sami shrnují takto: „*Pravda je, že řada ekologických otázek, za něž jsme minulých deset let bojovali, je prakticky vyřešena. Naše strategie však bez ohledu na to i nadále vychází z předpokladu, že, všechno jde k čertu.*“ [LOMBORG 2006, s. 40]

Z pohledu mediální komunikace je zásadní kapitola 2. „*Jak to, že se na nás valí tolik špatných zpráv?*“ Jako prvotní informaci zde předkládá výsledky průzkumu veřejného mínění *Health of Planet* z roku 1992. Záměrem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké jsou postoje lidí k životnímu prostředí a jak se obavy projevují v bohatších státech. Ve většině zemí, kde se průzkum prováděl, mělo více než 50% obyvatel starost o ekologické problémy. Další okruh otázek zjišťoval názory na kvalitu životního prostředí v blízkém okolí, ve státě a na celosvětové úrovni. Výsledky ukázaly, že v naprosté většině si občané myslí, že nejhorší stav životního prostředí je na světové úrovni, menší pak na státní a nejmenší na místní. Lomborg na základě těchto výsledků tvrdí, že logicky není možné, aby například jen 22 procent dotázaných ohodnotilo špatně své nejbližší okolí, ale 42 procent tak ohodnotilo životní prostředí celé země. „*Není prostě možné, aby každý občan měl své okolní životní prostředí lepší, než je průměr všech místních prostředí.*“ [LOMBORG 2006, s. 58]

Jako příklad obdobného jevu uvádí psychologické průzkumy u motoristů, kdy 70 až 90 procent si myslí, že řídí lépe než průměr. Nebo když v průzkumu z 90. let uvádělo přes 70

procent Američanů, že se americká veřejnost nedostatečně zajímá o ekologické problémy, i když právě těch 70 procent se o ně zajímalo hodně³.

Usuzuje tedy, že lidé mají své názory hodně zkresleny a také, že: „*prvotním zdrojem obav o životní prostředí není znalost věcí blízkých, vycházející z naší vlastní zkušenosti. Naopak, naše obavy se podle všeho stupňují, čím více jsme něčemu vzdáleni, jak fyzicky, tak mentálně.*“ [LOMBORG 2006, s. 59]

Jako tři nejdůležitější zprostředkovatele těchto obav označuje – vědce, organizace a média. U vědců a organizací přináší zajímavé teorie, já se ale zaměřím především na média.

Podle Lomborga média zprostředkovávají informace z vědeckého výzkumu, za přispění organizací: „*Jejich role při šíření informací je klíčová, protože svět je nyní tak složitý, že v něm již nemůžeme spoléhat primárně na vlastní zkušenosti. Místo nich nám většinu poznatků o skutečnosti poskytují právě média.*“ [LOMBORG 2006, s. 63]

Předkládá svůj pohled na média, která podle něj tím, jakým způsobem zprávy předkládají, hluboce ovlivňují naše vnímání světa. Předpokládá, že kvůli „*informační nesystematičnosti*“ [LOMBORG 2006, s. 63] jsou naše informace kusé a nedovolují nám se kvalitně účastnit demokratického rozhodování. Zjednodušené podávání informací vytváří dojem informovanosti a vyvolává uklidňující dojem, že k odborné debatě jsme dostatečně připraveni a také, že mediální obraz skutečnosti je příliš negativní a zkreslený.

Snahu ovlivnit mediální obraz celkové situace dokládá např. citace z dokumentu IPCC, kde je médiím přikládán značný význam. „*Zvyšovat mezi mediálními pracovníky povědomí o nezbytnosti omezování skleníkových plynů a o roli médií ve formování způsobu života a aspirací lidí by mohlo být účinnou cestou k podnícení širší kulturní změny*“ [LOMBORG 2008, s. 211] Nebo postoj známého vědce Stephena Schneidera. Mluví o „*morálním dilematu*“ vědce, který chce přispět k údajně lepšímu světu. Dochází ale k jednoznačnému závěru: „*Potřebujeme získat dostatečně širokou podporu, abychom ovládli představivost veřejnosti. To samozřejmě znamená získat spoustu prostoru v médiích. Musíme proto přicházet s děsivými scénáři, předkládat zjednodušená a dramatická prohlášení a příliš se při*

³ Tento efekt se také nazývá „Efekt třetí osoby“ a předpokládá, že osoby, které jsou členy publika vystaveného persvazivní komunikaci (bez ohledu na to, je-li komunikace persvazivní záměrně či ne) očekávají, že tato komunikace bude mít větší účinky na ostatní než na ně samotné

tom nezmiňovat o jakýchkoli pochybnostech, které možná chováme.“ [LOMBORG 2008, s. 212]

Tento postoj nepřispívá k rozumnému dialogu podobně jako rozšiřování výrazu „popírač klimatických změn“. Podle Lomborga toto tvrzení nelze brát doslova, málokdo tvrdí, že klima je neměnné. Používá se jako univerzální nálepka pro každého, kdo neuznává obecnou interpretaci příčin globálního oteplování, tedy že je za něj odpovědné lidstvo vypouštěním skleníkových plynů. Naznačuje také významovou podobnost s popírači holocaustu a uvádí několik příkladů, kdy významné politické a mediální osobnosti tuto spojitost využily. V dalších případech, kdy se nepožaduje, aby se odlišné názory postavily mimo zákon, a nepřirovnávají se k nacismu, jsou alespoň zesměšňovány. David Miliband, britský ministr životního prostředí řekl: *„Říká se, že o globálním oteplování by se měly vést diskuze. Já ale tvrdím, že debaty jsou u konce a že začalo zúčtování. Pravda nám zírá do tváře. Změna klimatu je tady, zažívá ji i naše země; je to téma pro nás i pro budoucí generace, a ti, kdo to popírají, jsou na úrovni těch, kdo věří v plochou Zemi.*“ [LOMBORG 2008, s. 214]

V závěrečné kapitole s titulem „Závěr: volit priority s chladnou hlavou“ shrnuje dosud přijaté a předpokládané kroky ke snižování emisí a globální teploty a porovnává je s konkrétními návrhy na řešení zásadních problémů, které jsou naléhavé. (tab.str.61,239)

Není cílem této práce předkládat všechny uvedené argumenty, nebylo by to vzhledem k rozsahu ani možné. Doporučuji ale každému, komu tento problém není lhostejný, si tuto knihu přečíst.

2.4 Závěr

Pokusil jsem se zde představit tři autory, kteří se, mimo jiné, zajímají o stejný problém – globální oteplování. Jsou to lidé rozdílných profesí, ale v tomto případě je spojuje společný cíl, a to hledání pravdy či alespoň logického přístupu k problému. Nikdo z nich se prvotně

nezaměřuje na problém prezentaci tohoto tématu v médiích. Podle mého názoru je to ale jedna z nejdůležitějších věcí.

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

3 PROJEKTOVÁ ČÁST

V této projektové části se pokusím dokázat platnost výše zmíněných teorií souvisejících s teorií masové komunikace.

Mým cílem bude analyzovat novinové články ve zvoleném období a zvoleném rozsahu. Výstupem bude zhodnocení, jak média informovala o dané události nebo o tématech souvisejících s teorií globálního oteplování.

3.1 Metodologie

Na základě pravidel výzkumného procesu po zadání výzkumného tématu přichází potřeba vypracování metody sběru informací, které budou sloužit ke stanovení výsledků výzkumu.

Cílem je, aby výzkumné metody byly přiměřené a spolehlivé. Ve vědecké terminologii se pro tyto pojmy používají výrazy validita a reliabilita. Reliabilita znamená, že metody zkoumání jsou určeny tak, aby každý odborník, který použije stejné metody, došel ke stejným výsledkům. Validita je požadavek na přiměřenost metod. Měly by měřit to, co zamýšlíme.

Na základě těchto předpokladů jsem se rozhodl zaměřit na jednu konkrétní událost, vztahující se k tématu a analyzovat obsah sedmi celostátních deníků v ČR, v době od 1. 1. 2009 do 7. 4. 2009. Toto období jsem zvolil vzhledem ke konferenci o globálním oteplování v Santa Barbaře, Kalifornii v USA, která se konala ve dnech 4. – 6. března roku 2009. Tato konference s názvem „ECO:comics“ byla pořádána magazínem THE WALL STREET JOURNAL.

Vhodnost vybrané události bych obhajoval shodným tématem se zkoumaným, účastí známých odpůrců katastrofických scénářů a mrhání peněz na pochybné projekty, Václava Klause a Bjørna Lomborga a na druhou stranu i účastí druhého tábora, zejména jednoho z nejznámějších podporovatelů teorie globálního oteplování a zastánce tzv. předběžných opatření, laureáta Nobelovy ceny míru, Al Gora. Podle programu se měl dokonce Gore potkat s Klausem v jedné debatě. Bohužel Gore nakonec, kvůli pracovnímu vytížení, přijel o den dříve a duel se tak nekonal. Další účastníci byli většinou z řad představitelů vedení velkých nadnárodních společností a bank, ale i senátoři a zástupci společností zabývajících

se ekologickými projekty výroby energie apod. Tedy možná převaha odpůrců. Nicméně významná environmentální událost.

V případě tohoto výzkumu jsou k dispozici různé metodické přístupy. Typicky je lze rozdělit na dva. Kvalitativní textovou a obrazovou analýzu, též nazývanou jako hermeneutická a kvantitativní obsahovou analýzu. Používá se též mnoho smíšených nebo kombinovaných forem.

Hermeneutická analýza se používá ponejvíce k vykládání významu textu.

V tomto případě využijí kvantitativní obsahovou analýzu jako základní. Hermeneutickou analýzu použijí pouze pro zhodnocení vyznění zkoumaných článků a příspěvků.

Výzkumný proces má logickou posloupnost:

- Na začátku výzkumného procesu je **zvolení výzkumného tématu**.
- Je třeba zvolit metodu, jak potřebné informace získat. Tato etapa se nazývá **operacionalizace**
- Po stanovení metody výzkumu vymezíme časový a organizační průběh. Tento se nazývá **plánování a organizace**
- Před zahájením vlastního šetření je vhodné ověřit vhodnost výzkumných metod. Šetření tedy předchází **přípravná a ověřovací fáze**.
- Po ověření metod přichází **sběr dat**.
- A po jejich získání přichází závěr, tedy **vyhodnocení**.

3.2 Zvolení výzkumného tématu

Výzkumné téma vychází z požadavku potvrzení hypotéz. V tomto případě je to: „Zhodnocení mediálního obrazu tématu globálního oteplování ve vybraném období.“ Konkrétně tedy analyzovat množství a vyznění článků ve vybraném vzorku médií.

3.3 Operacionalizace

Pro shromažďování informací jsem zvolil databázi informační agentury Anopress. Tento postup se z hlediska proveditelnosti a časové náročnosti jevil jako ideální.

„Informační agentura Anopress shromažďuje a zpracovává plné texty novinových a časopiseckých článků, doslovné přepisy televizních a rozhlasových relací a vybrané knižní a jiné soubory encyklopedického nebo referenčního charakteru. Ve spolupráci s jednotlivými vydavateli vytváří agentura unikátní databanku plných textů českých tištěných i elektronických médií, doplněnou o další informační zdroje.“⁴

Výhodou tedy je jistota, že zvolené heslo pro vyhledávání relevantních článků, nemůže být přehlédnuto. Jak by tomu mohlo být při zkoumání fyzických výtisků.

Nevýhodou je možná zase omezená možnost posouzení kontextu či umístění zprávy.

3.4 Plánování a organizace

Po zhodnocení reálných možností výzkumu, jsem vybral omezený časový úsek z jednoho typu zdroje, viz výše. Pro objektivnější výsledek výzkumu by bylo jistě lepší zvolit delší úsek a více druhů celoplošných médií. Takovýto rozsah by ale vyžadoval nasazení většího počtu výzkumníků či pomocníků. V budoucnu ovšem nevylučuji další zkoumání. Už vzhledem k mému zájmu jak o téma teorie globálního oteplování tak teorie masové komunikace.

Konkrétní metodou sběru dat jsem tedy zvolil vyhledání relevantních odkazů na zvolené téma v novinových člancích. Heslo, které vybrané články měly obsahovat, bylo „globální oteplování“.

Vyhledávání jsem prováděl osobně v čítárně univerzitní knihovny, kde je jeden počítač s přístupem do databáze Anopress.

⁴ <http://www.anopress.cz/web/pages/firma/onas.aspx>

3.5 Přípravná a ověřovací fáze

V této fázi jsem ověřoval vhodnost vybraného typu a rozsahu výzkumu. Konkrétně jsem ve formuláři vyhledávání na portálu Anopress zvolil příslušné údaje a ve výsledku se ukázalo asi sto dvacet pět odkazů na konkrétní články.

Po vyhodnocení několika náhodně vybraných jsem usoudil, že předpokládané výsledky jsou dostatečně spolehlivé a přiměřené. Tedy že databáze je spolehlivá, s dostatečnou identifikací vyhledaných článků a množství odkazů bude pro výzkum dostačující.

Způsob hodnocení článků, tedy kvalitativní obsahovou analýzu, jsem zvolil podle toho, jak jednotlivý článek informoval o tématu globálního oteplování.

Známku „1“ dostal článek, který:

- dával prostor obhájčům i odpůrcům teorie o globálním oteplování
- uveřejňoval názory odpůrců teorie o globálním oteplování
- uváděl argumenty obhájců i odpůrců teorie o globálním oteplování
- uváděl argumenty odpůrců teorie o globálním oteplování
- vyzýval k obezřetnosti při přijímání opatření pro snižování emisí jako nástroj boje s globálním oteplování
-

Známku „-1“ dostal článek, který:

- dával prostor pouze obhájčům teorie o globálním oteplování
- uveřejňoval pouze názory odpůrců teorie o globálním oteplování
- uváděl argumenty pouze obhájců teorie o globálním oteplování
- obsahoval poplašné zprávy
- zesměšňoval nebo démonizoval odpůrce teorie o globálním oteplování či jejich sympatizanty
- vyzýval k okamžitému snižování emisí jako nástroj boje s globálním oteplování
- uváděl globální oteplování jako původce katastrof či neštěstí
- poukazoval pouze na negativní vliv globálního oteplování

- uváděl člověka jako hlavního původce globálního oteplování

Známku „0“ dostal článek, který:

- uváděl globální oteplování velmi okrajově a irelevantně
- zmiňoval globální oteplování neutrálně v souvislosti s jinými událostmi

Dále jsem články dělil podle toho, jestli globálního oteplování bylo hlavním tématem článku nebo pouze vedlejším.

Předběžné výsledky měly očekávanou vypovídací hodnotu, proto jsem pokračoval dále zvoleným způsobem.

3.6 Sběr dat

Sběr dat probíhal celkem bez problémů. Šlo vlastně jen o shromáždění souborů vygenerovaných vyhledávačem Anopress. Postupoval jsem tak, že každý článek jsem předběžně přečetl a vyhodnotil, zda se vztahuje k tématu či nikoliv. V převážné většině se vztahovaly. V minimální míře byly odkazy irelevantní, převážně na píseň „Globální oteplování“, věnující se problematice homosexuality. Pak jsem článek pod pořadovým číslem uložil. Takto jsem postupoval až do ukončení sběru dat.

3.7 Vyhodnocení

Po shromáždění dat za zvolené období jsem provedl jejich vyhodnocení podle způsobu stanoveném v přípravné a ověřovací fázi.

Nejprve jsem každý článek přečetl a zařadil do tabulky s kódem titulu, stránky, tématu a vyznění. Dále jsem tyto údaje rozčleňoval podle jednotlivých titulů a konečně sumarizoval a vyhodnocoval.

3.7.1 Dílčí výsledky

Pro větší rozlišení přehlednost jsem zpracoval zvlášť výsledky pro jednotlivé tituly. Ke každému je přiložena tabulka výsledků a koláčové grafy s vyjádřením podílu daného typu zpráv.

3.7.2 Mladá fronta Dnes

V deníku Mladá fronta Dnes bylo nalezeno největší množství článků vztahujících se ke zvolenému tématu, a to jak s globálním oteplováním jako hlavním tématem zprávy, tak i vedlejším.

Převažují zprávy záporné, ve vedlejších jsou časté neutrální.

Informace jako: „*I obyvatelům Tuvalu tikají hodinky globálního oteplování proklatě rychle.*“⁵, nebo „*Popírači klimatické změny jsou podle vlivného britského ekonoma směšní a připomínají lidi, kteří tvrdili, že Země je plochá. Britský ekonom a autor vládní zprávy o globálním oteplování Nicholas Stern podle listu Guardian řekl, že český prezident Václav Klaus je v tomto směru "naprosto popletený"*“⁶, jsou převážně politickou rétorikou.

Objevují se ale také zprávy, které dávají globální oteplování do hrozivých souvislostí. Například v článku „*Zkontrolujte stromy*“, Hana Chalupská z ekologické poradny Veronica, v souvislosti s tragickým úmrtím dvou školáků ve Zlíně, zasažených padajícím stromem uvádí: „*Stromy jsou také křehčí než dřív. V souvislosti s globálním oteplováním se zvyšuje množství oxidu uhličitého ve vzduchu a stromům roste rychleji dřevní hmota. Není pak tak kvalitní jako za ideálních podmínek,*“⁷ vysvětlila Chalupská.⁷

Ale samozřejmě se objevují i zprávy pozitivní. Např. při dotazu na souvislost bouřek s globálním oteplováním, odpověděla Hana Skřivancová z ČHMÚ: „*Změny a různé anomálie existovaly vždycky. Jestli je to nějaký trend, to se nyní nedá dokázat. K tomu je potřeba dlouhodobé sledování a pozorování.*“⁸

Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

⁵ Viz příloha 28

⁶ Viz příloha 92

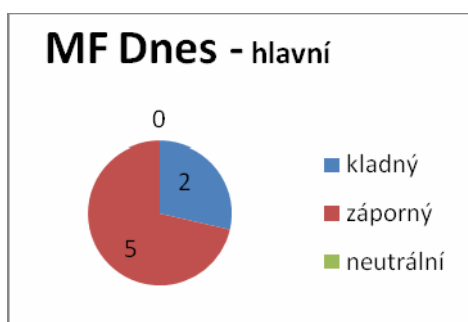
⁷ Viz příloha 64

⁸ Viz příloha 117

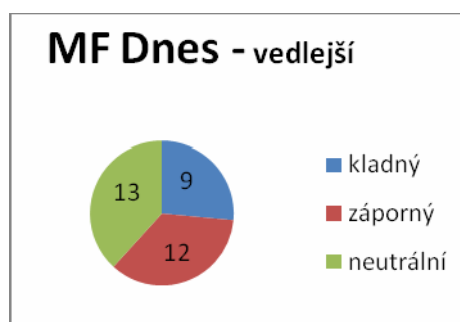
Tab. 1 MF Dnes

	celkem	hlavní	klad	záp	neutr	vyznění	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
Dnes MF	41	7	2	5	0	-3	34	9	12	13	-3	-6

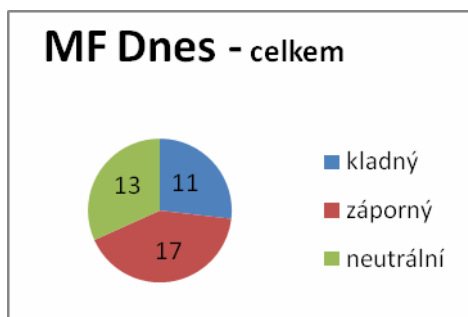
V grafickém znázornění vypadá situace následovně

Obrázek 372-1

Obrázek 372-2

Obrázek 3.7-1

Celkový dojem je tedy negativní s vyzněním -6. Protože tento titul je, mimo bulvár, jedním nejčtenějších v naší zemi, má tento výsledek velkou vypovídací hodnotu.

3.7.3 Hospodářské noviny

Deník Hospodářské noviny byl relativně objektivní. Ve zprávách, které se tématu plně věnovaly, je skóre 6 : 6, u tzv. vedlejších zpráv je skóre mírně záporné.

Záporné zprávy většinou nejsou útočné, pouze dodržují linii: emise = globální oteplování = problém. Někdy také pouze přebírá informace z tiskových agentur. V období kolem konference ECO:nomics a Klausově cestě po USA, uveřejňoval hodně pouze jeho názory.

V kladných zprávách zpravidla dává deník prostor oběma stranám k vyjádření svých argumentů. Jako třeba v článku „Hodina pro zemi byla úspěchem“, kde citoval zástupce ekologů: *„Svět řekl ano akci za záchranu klimatu, teď musejí následovat vlády,“* zdůraznil ve svém prohlášení Světový fond na ochranu přírody den poté, co se do Hodiny pro Zemi zapojili obyvatelé téměř 4000 měst v 88 zemích. Kromě nich ale na hodinu zhasla světla také přes 370 významných monumentů od pařížské Eiffelovy věže přes pyramidy v egyptské Gíze, římské Koloseum až po newyorský mrakodrap Empire State Building“, ale také zaznamenal existenci Bjorna Lomborga a jeho reakci: *„Akce Hodina pro Zemi má ale i odpůrce, kteří ji odsuzují jako zbytečný krok. Například dánský vědec Bjorn Lomborg, tvrdí, že svíčky, jimiž účastníci akce danou hodinu svítí, vyprodukují nejméně tolik množství skleníkového plynu jako elektrárny vyrábějící hodinu proud pro žárovky.“*⁹

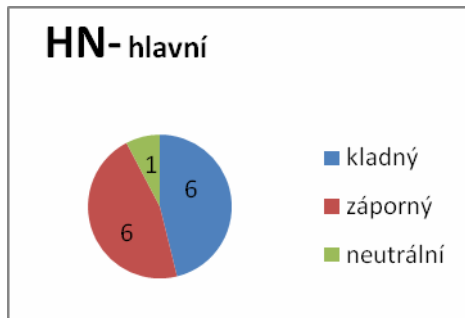
Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

Tab. 2 Hospodářské noviny

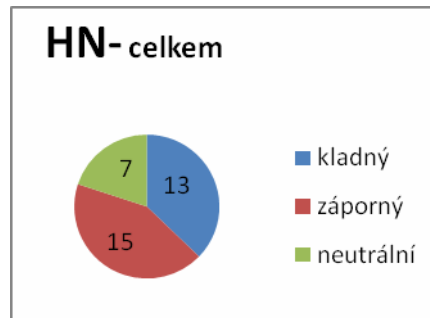
		celkem	hlavní	klad	záp	neutr	vyznění	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
2	HN	35	13	6	6	1	0	22	7	9	6	-2	-2

V grafickém znázornění vypadá situace následovně

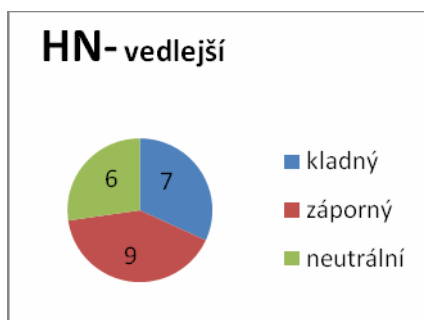
⁹ Viz příloha 103

Obrázek 373-1

Obrázek 373-2

Obrázek 373-3

I když je celkový dojem negativní, výsledná známka -2, dá se říci, že nevyváženost není nijak závažná. Vzhledem ke čtenářské obci se dá předpokládat vytvoření samostatného úsudku na základě otištěných zpráv.

3.7.4 Haló noviny

V těchto novinách bylo za sledované období dvacet tři článků obsahujících téma globálního oteplování. Celkové vyznění bylo nejzápornější ze sledovaných deníků.

Ve zprávách, které měly globální oteplování jako hlavní téma, nebyly téměř zmíněny argumenty protistrany, představitelé odpůrců teorie byli zesměšňováni, problém demonizován. Osm z devíti zpráv bylo negativních. Vyznění článků naznačovaly už titulky jako „Klaus stále popírá realitu“¹⁰ nebo „Prezident popleta“¹¹

Překvapivě naopak v jediném pozitivním článku předkládá názory všech stran, i když s vlastním komentářem: „*Propagátor rozsáhlých akcí proti šíření globálního oteplování, bývalý americký viceprezident Albert Gore, pravdivě zopakoval ve čtvrtek na konferenci v kalifornské Santa Barbaře, že klimatická změna vytváří planetární stav nouze. Odmítl proto diskutovat o jiných přístupech. S českým prezidentem - účelovým fanatickým odpůrcem Goreových ekologických aktivit - Václavem Klausem, s nímž měl původně americký politik debatovat, se na fóru minul. Nejde přece o teorie a dohady, odpověděl Gore dánskému profesoru Björnu Lomborgovi, který zastává názor, že spíše než na boj se škodlivými emisemi by měl svět vynakládat peníze na odstranění chudoby, zlepšení zdravotní péče nebo vzdělání. Podle Gorea, který za své ekologické snahy získal Nobelovu cenu míru, si vědci otázku nezbytnosti zásahu proti oteplování planety už dávno zodpověděli..... Podobně jako Lomborg se proti Goreovým názorům staví i Václav Klaus (ten ovšem z pravicových pozic), který označuje aktivisty proti globálnímu oteplování za ekologické panikáře, jejichž regulace by omezily svobodu člověka a rozvoj lidstva. Několikrát v minulosti vyzval Gorea k otevřené diskusi, k níž se ale zatím nikdy nesešli. Nejblíže k ní měli na nynější konferenci ECO:nomics v Santa Barbaře pořádané deníkem The Wall Street Journal, kde se měli sejít na jednom diskusním pódiu. Goreovo vystoupení ale bylo na poslední chvíli v programu posunuto. Z luxusního lázeňského střediska Bacara na pobřeží Tichého oceánu odjel bývalý viceprezident hodinu před tím, než na místo dorazil český prezident (ovšem rozhodně ne proto, že by se Klause bál).*“¹²

Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

¹⁰ Viz příloha 44

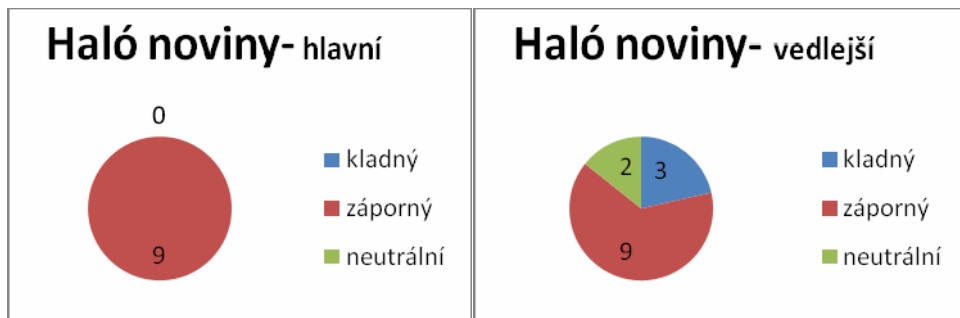
¹¹ Viz příloha 97

¹² Viz příloha 84

Tab.3 Haló noviny

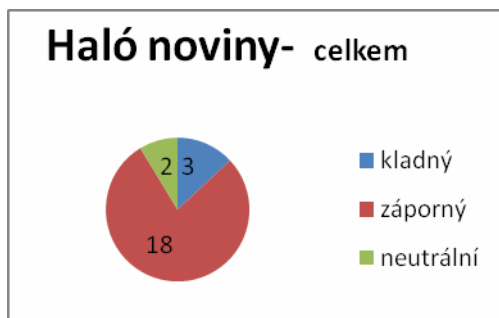
		celkem	hlavní	klad	záp	neutr	vyznění	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
3	Haló noviny	23	9	1	8	0	-9	14	3	9	2	-6	-15

V grafickém znázornění vypadá situace následovně

Obrázek 374-1

Obrázek 374-2

Obrázek 374-3

Mediální obraz zkoumaného tématu je silně záporný. Je to také tím, že hlavní známý odpůrce teorie o globálním oteplování, Václav Klaus, je pravicový politik, tedy „úhlavní nepřítel“.

3.7.5 Metro

Deník Metro vyšel z výzkumu jako vítěz v objektivnosti. Relevantních zpráv bylo ve zkoumaném období jen sedm, z čehož bylo pět kladných a dvě záporné.

Na příklad ve zprávě „*Třídíte? Možná škodíte.*“ Popisuje možná úskalí spojená s recyklací druhotných surovin. „*Je možné, že nechat odpad zpracovat ve spalovně vzdálené pouhých pět mil má ve skutečnosti menší dopad na globální oteplování než recyklovat jej tři tisíce mil daleko,*“ uvedl Peter Jones.¹³

V souvislosti s Klausovou cestou do USA a neuskutečněnému setkání uveřejnil článek s nadpisem „*Gore před Klausem ujel*“¹⁴

Na druhou stranu zveřejnili článek s nadpisem „*Klimatické změny prý škodí duševní pohodě*“, kde se hrozba globálního oteplování demonstruje na duševně nemocném chlapci. „*Na psychiatrické oddělení královské dětské nemocnice v australském Melbourne přijali loni úzkostného, depresivního sedmnáctiletého mladíka. Odmítal pít vodu. Chlapec, vyděšený rozsáhlými vlnami sucha, byl přesvědčen, že když se napije, miliony lidí zemřou. Australští lékaři ho označili za první známý případ pacienta s "falešnými představami spojenými se změnami klimatu". Psychiatr Robert Salo, který chlapce léčil, se již od té doby setkal s dalšími pacienty trpícími psychózou či stavy úzkosti v souvislosti s klimatickými změnami i s dětmi, jež trápí noční můry o přírodních neštěstích vyvolaných globálním oteplováním.*“¹⁵

Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

Tab. 4 Metro

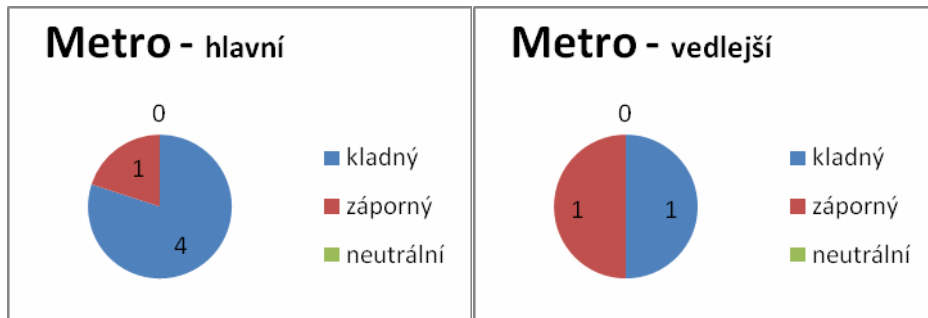
		celkem	hlavní	klad	záp	neutr	vyznění	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
4	Metro	7	5	4	1	0	3	2	1	1	0	0	3

V grafickém znázornění vypadá situace následovně

¹³ Viz příloha 40. Tomuto tématu se obšírně věnuje i Lomborg

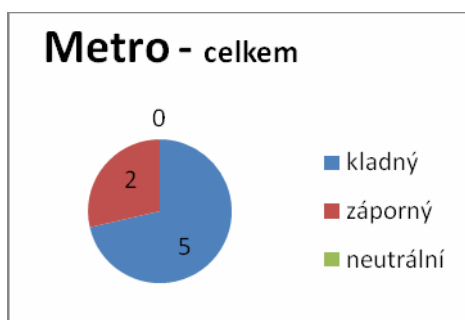
¹⁴ Viz příloha 87

¹⁵ Viz příloha 59

Obrázek 375-1

Obrázek 375-2

Obrázek 375-3

Celkové vyznění je tedy kladné, zajímavý je nulový počet neutrálních zpráv, tedy takových, které využívají pouze odkaz na globální oteplování, ale samotná zpráva s ním vůbec nesouvisí.

3.7.6 Blesk

Počet relevantních článků v Blesku byl šest. O jeden méně než v Metru, celkové vyznění je však opačné. Výsledná známka -3. Ovšem zprávy, které se hlavně věnovaly tématu globálního oteplování, byly pouze dvě. Jedna kladná a jedna záporná.

Většinou zprávy uváděly nějaké alarmující souvislosti, jako např. „*Ledový most, který podle vědců drží na místě rozlehlý ledový Wilkinsův šelf v západní Antarktidě, v sobotu popraskal a mohl by tak zvěstovat větší zhroucení ledu kvůli globálnímu oteplování.*“¹⁶ nebo názory čtenářů. „Náš pan prezident mi připomíná malé dítě, které zlobí a provokuje, aby na sebe upoutalo pozornost. Má pocit, že si ho nikdo nevšímá a nikoho nezajímá. Pan prezident svým názorem na globální oteplování, kdy hlásá opačný názor než většina světové veřejnosti, se také snaží upoutat na sebe pozornost a negativní reakce a ohlasy mu dělají viditelně radost.“¹⁷

Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

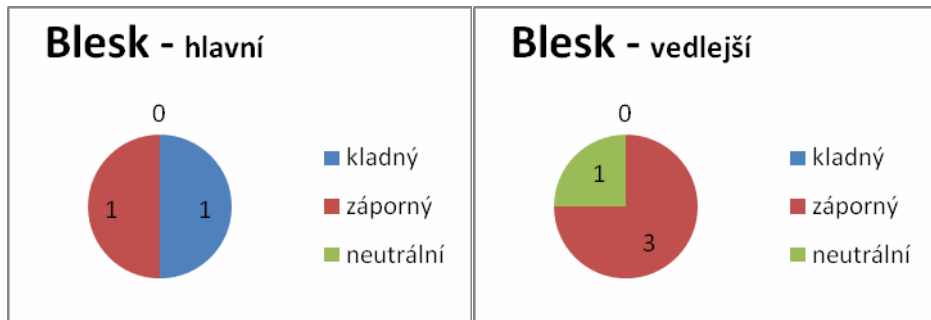
Tab. 5 Blesk

		celkem	hlav- ní	klad	záp	neutr	vyzně- ní	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
5	Blesk	6	2	1	1	0	0	4	0	3	1	-3	-3

V grafickém znázornění vypadá situace následovně

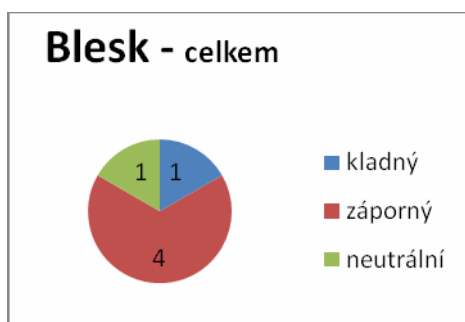
¹⁶ Viz příloha 114

¹⁷ Viz příloha 98

Obrázek 376-1

Obrázek 376-2

Obrázek 376-3

Výsledné vyznění je záporné. Není to překvapující zjištění, ale očekával jsem více zpráv zabývajících se touto tematikou.

3.7.7 Aha

Druhý z trojice bulvárních deníků je Aha. Obsahuje pouze šest relevantních zpráv, při čemž čtyři byly negativní a dvě pozitivní.

Negativní zprávy se týkaly dopadu globálního oteplení na zvířata. Byli to tučňáci: „Tučňákům hrozí vyhynutí, a to už do konce tohoto století! Pokud bude globální oteplování pokračovat stejným tempem jako nyní, je prý jejich osud zpečetěn.“¹⁸

¹⁸ Viz příloha 39

Dále pak hrdina animovaného filmu, rybička Nemo: „Nemo ve smrtelném nebezpečí! Klaun očkatý, kterého proslavil kreslený film „Hledá se Nemo“, je ohrožen! Globální oteplování způsobuje vyšší koncentraci oxidu uhličitého v mořích. A překyselená voda účinkuje na jikry a mláďata těchto rybek jako jed. A co víc globální oteplování ničí i podmořské korálové útesy, kde klaun očkatý bydlí. To vše by mohlo Nema vyhubit už během následujících 15 let!“¹⁹

A také lední medvědi: „Polární medvěd má všechny předpoklady k tomu, aby se na Antarktidě měl jako v ráji. Jenže podle odborníků medvědům hrozí vymření. V důsledku globálního oteplování se tenčí vrstvu ledu. Lednímu medvědovi to znesnadňuje pohyb z ledových ker na břeh. Hodně medvědů pak zůstává na souši, kde se ovšem potrava hledá jen velmi špatně. Lední medvědi se ocitli ne náhodou na seznamu nejohroženějších živočichů.“²⁰

Kladně jsem mohl ohodnotit pouze článek o jaru, kde zazněla otázka: „Může za takové teplo brzo na jaře globální oteplování?“ A následovala odpověď: „O tom se dohadují i vědci. Někteří z toho opravdu viní globální oteplování a pro jiné je to cyklický koloběh počasí.“²¹

Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

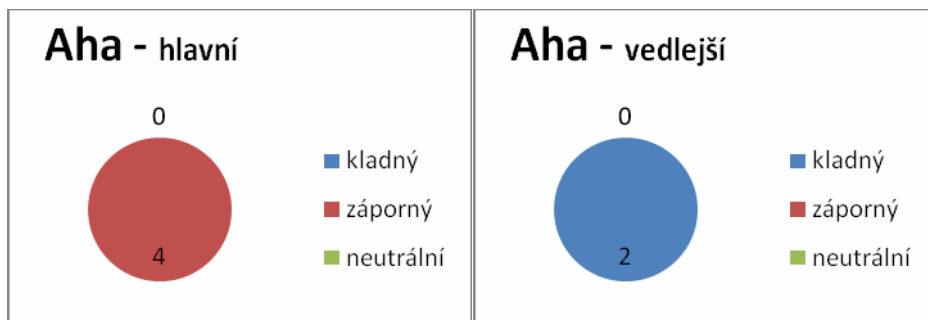
Tab. 6 Aha

		celkem	hlavní	klad	záp	neutr	vyznění	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
6	Aha	6	4	0	4	0	-4	2	2	0	0	2	-2

¹⁹ Viz příloha 52

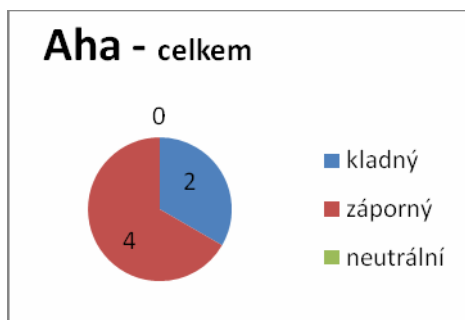
²⁰ Viz příloha 57

V grafickém znázornění vypadá situace následovně

Obrázek 377-1

Obrázek 377-2

Obrázek 377-3

Výsledné vyznění je negativní. Převaha zpráv o ohrožených zvířatech odpovídá bulvárnosti titulu.

3.7.8 Šíp

Bulvární deník Šíp se dostal do výzkumu s jednou negativní hlavní zprávou, která byla téměř totožná s obdobnou zprávou v Aha. Jen bylo dáno více prostoru fotografu Stevenu Kazlowskému, který „strávil výzkumem a pozorováním ledních medvědů uplynulých šest-

²¹ Viz příloha 112

náct let“ a tvrdí: "Situace je opravdu vážná. Tak jako kdysi v Americe zmizely plně plné buvolů, tak nyní mizí polární krajina s ledními medvědy. A to je jen začátek důsledků globálního oteplování, potom přijdou na řadu další zvířata a nakonec my lidé. Je nejvyšší čas s tím něco udělat," varuje Steven Kazlowski.²²

Tabulku a grafické znázornění, kvůli minimálnímu počtu dat, neuvádím.

3.7.9 Celkové výsledky

Celkem jsem zkoumal vzorek sto devatenácti článků ze sedmi celostátních deníků v období od 1. ledna 2009 do 7. dubna 2009.

Článků, ve kterých globální oteplování představovalo hlavní téma, bylo čtyřicet jedna. Z nichž čtrnáct bylo, podle mé klasifikace, kladných, dvacet šest záporných a jeden neutrální. Záporných bylo více než dvojnásobně více než kladných. Celkové vyznění je vyjádřeno hodnotou mínus čtrnáct.

Článků, ve kterých globální oteplování představovalo téma vedlejší, bylo sedmdesát osm. Z nichž bylo dvacet dva kladných, třicet čtyři záporných a dvacet dva neutrálních. Záporných tedy bylo více než o polovinu více než kladných. Stejný počet jako kladných bylo neutrálních, které globální oteplování zmiňovaly v tak neurčitých souvislostech, že je nešlo zařadit do kladných ani záporných. Celkové vyznění je vyjádřeno hodnotou mínus dvanáct.

Celkové vyznění všech zpráv je vyjádřeno hodnotou mínus dvacet šest.

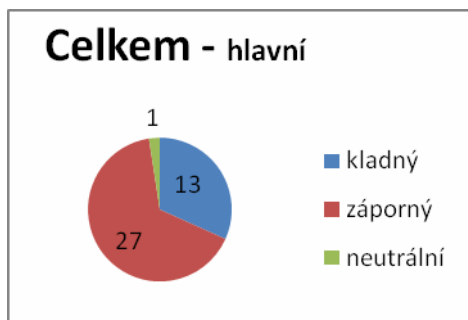
Tabulka představuje vyhodnocení zpráv podle uvedeného klíče

²² Viz příloha 56

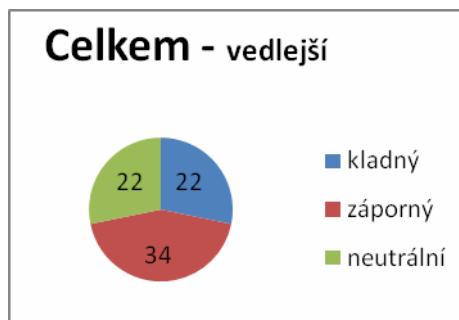
Tab. 7 Celkové výsledky

		celkem	hlavní	klad	záp	neutr	vyznění	vedlejší	klad	záp	neutr	vyznění	vyznění celkem
1	Dnes MF	41	7	2	5	0	-3	34	9	12	13	-3	-6
2	HN	35	13	6	6	1	0	22	7	9	6	-2	-2
3	Haló noviny	23	9	1	8	0	-9	14	3	9	2	-6	-15
4	Metro	7	5	4	1	0	3	2	1	1	0	0	3
5	Blesk	6	2	1	1	0	0	4	0	3	1	-3	-3
6	Aha	6	4	0	4	0	-4	2	2	0	0	2	-2
7	Šíp	1	1	0	1	0	-1	0	0	0	0		-1
		119	41	14	26	1	-14	78	22	34	22	-12	-26

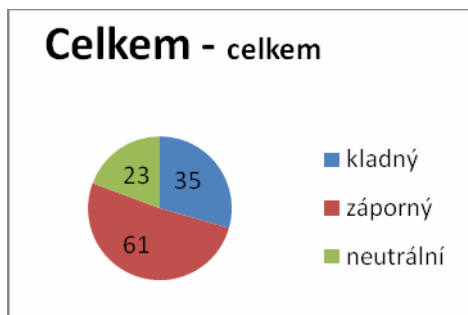
V grafickém znázornění vypadá celková situace následovně:

Obrázek 379-1

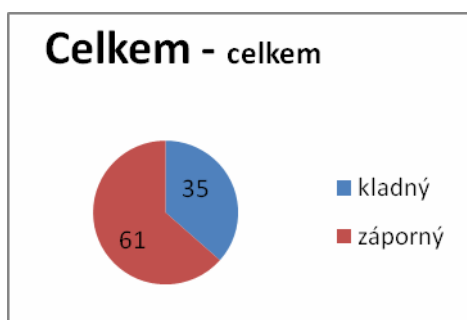

Obrázek 379-2

Obrázek 379-3

Jako alternativní výsledek jsem připravil graf, který ignoruje články označené jako neutrální.

Obrázek 379-4

3.8 Syntéza poznatků, závěry, interpretace závěrů, ověření platnost pracovních hypotéz.

Na základě výsledků analýzy konstatuji potvrzení hypotézy, tedy že média nejsou v publikování informací o globálním oteplování objektivní. Více se objevují názory zastánců teorie, než jejich odpůrců. Více jsou uveřejňovány poplašné zprávy a katastrofické scénáře, méně pak jiný pohled na problém a alternativní možnosti řešení.

Dle mého názoru tento výsledek potvrzuje platnost teorie „spirály mlčení“ a výše uvede-
ných teorií a mechanismů souvisejících s teorií masové komunikace.

3.9 Návrhy na řešení, opatření

Bylo by asi bláhové doufat v nějakou změnu přístupu, hlavně u médií bulvárních a představitelů „main streamu“. Jedna možnost ale určitě existuje. S neustálým vědomím toho, že možnost ovlivnění ze strany médií tu je, hledat aktivně informace a alternativní přístupy,

nepodléhat názoru většiny jen proto, že je to většina, naslouchat i slabým hlasům a používat svůj rozum.

Myslím si, že množství a typ zpráv uveřejněných ve sledovaném období ovlivnila globální finanční krize, která značně zastínila sledované téma. Doufám, že se mi podaří v budoucnosti na výzkumu pokračovat.

ZÁVĚR

K vypracování bakalářské práce na toto téma mě vyprovokovala četba knih o globálním oteplování. Na počátku byla nejasná myšlenka o roli médií v prezentaci tak závažného téma. Mým cílem bylo pojmenovat a porozumět zákonitostem masové komunikace a pokusit se potvrdit dílčí teorie.

V první části jsem představil některé teorie masové komunikace a související mechanismy využívané médii.

V praktické části jsem se pokusil dokázat platnost těchto teorií. Analyzoval jsem knihy několika představitelů minoritního názorového proudu v otázce globálního oteplování a články v tisku.

K analýze tisku jsem zvolil spektrum celostátních deníků tak, aby přibližně odpovídalo poměru zastoupení jednotlivých typů tisku v naší společnosti. Mladá fronta Dnes jako představitel hlavního proudu, Hospodářské noviny jako seriózní tisk, Haló noviny za ultra levici, Metro jako nový formát čistě komerčního tisku a konečně Blesk, Aha a Šíp, bulvární noviny, které u nás čte velké množství lidí. Dalším hlediskem byly časové a finanční možnosti.

Časové období analýzy tisku jsem zvolil na základě konání konference ECO:comics, jako události vztahující se k tématu.

Množství zpráv v tisku bylo podle mého ovlivněno globální finanční krizí, která téma globálního oteplování zatlačila do pozadí.

Věřím, že jsem svůj cíl z větší část splnil. Přesto vím, že k hlubším vědomostem o dané problematice mě čeká ještě dlouhá cesta.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BROWN, Lester R. (a kol.), Worldwatch institut. *Stav světa 1998*. 1. vyd. Praha: Hynek, s.r.o. 1998. 356 s. ISBN 80-86202-29-1
2. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. dopl. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
3. GOLDBERG, B.: *Jak novináři manipulují*. Ideál, Praha 2005. ISBN 80-901017-8-X
4. GORE, Al. *Země na misce vah: Ekologie a lidský duch*. Jan Jařab. 1. vyd. Praha: Argo, 1994. 372 s. ISBN 80-85794-21-7.
5. HALLIN, Daniel C., MANCINI, Paolo. *Systémy médií v postmoderním světě : Tři modely médií a politiky*. Praha: Portál, s.r.o., 2008. 367 s. ISBN 978-80-7367-377-2.
6. JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 207 s. ISBN 80-7178-697-7
7. KLAUS, Václav. *Modrá, nikoli zelená planeta: co je ohroženo: klima, nebo svoboda?*. Jiří Slíva, Ivan Steigler. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2007. 164 s. ISBN 000587994.
8. KLEIN, Naomi. *Bez loga*. 1. vyd. Praha: Argo, 2005. 510 s. ISBN 80-7203-671-8.
9. KOTLER, Philip, ARMSTRONG, Gary. *Marketing*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. s. 269-295. ISBN 80-247-0513-3.
10. LOMBORG, Bjørn. *Skeptický ekolog: Jaký je skutečný stav světa?* 1. vyd. Praha: Dokořán, Liberární institut, 2006. 588 s. ISBN 80-7363-059-1.
11. LOMBORG, Bjørn. *Zchlad'te hlavy! : Skeptický ekolog o globálním oteplování*. 1. vyd. Praha: Dokořán, s.r.o., 2008. 358 s. ISBN 978-80-7363-188-8.
12. McQUAIL, Denis.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha, Portál 1999. ISBN 80-7178-200-9
13. OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. 250 s. ISBN 80-85983-76-1.

14. REIFOVÁ, Irena (a kol.) *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
15. THOMPSON, John. *Média a modernita*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 219 s. ISBN 80-246-0652-6.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IPCC Mezinárodní panel o klimatických změnách Organizace spojených národů

PR Public relations

DDT Nejstarší a nejznámější insekticid

USA Spojené státy americké

ČR Česká republika

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 3.7.2-1-3	38
Obrázek 3.7.3-1-3	40
Obrázek 3.7.4-1-3	42
Obrázek 3.7.5-1-3	44
Obrázek 3.7.6-1-3	46
Obrázek 3.7.7-1-3	48
Obrázek 3.7.9-1-2	50
Obrázek 3.7.9-3-4	51

SEZNAM TABULEK

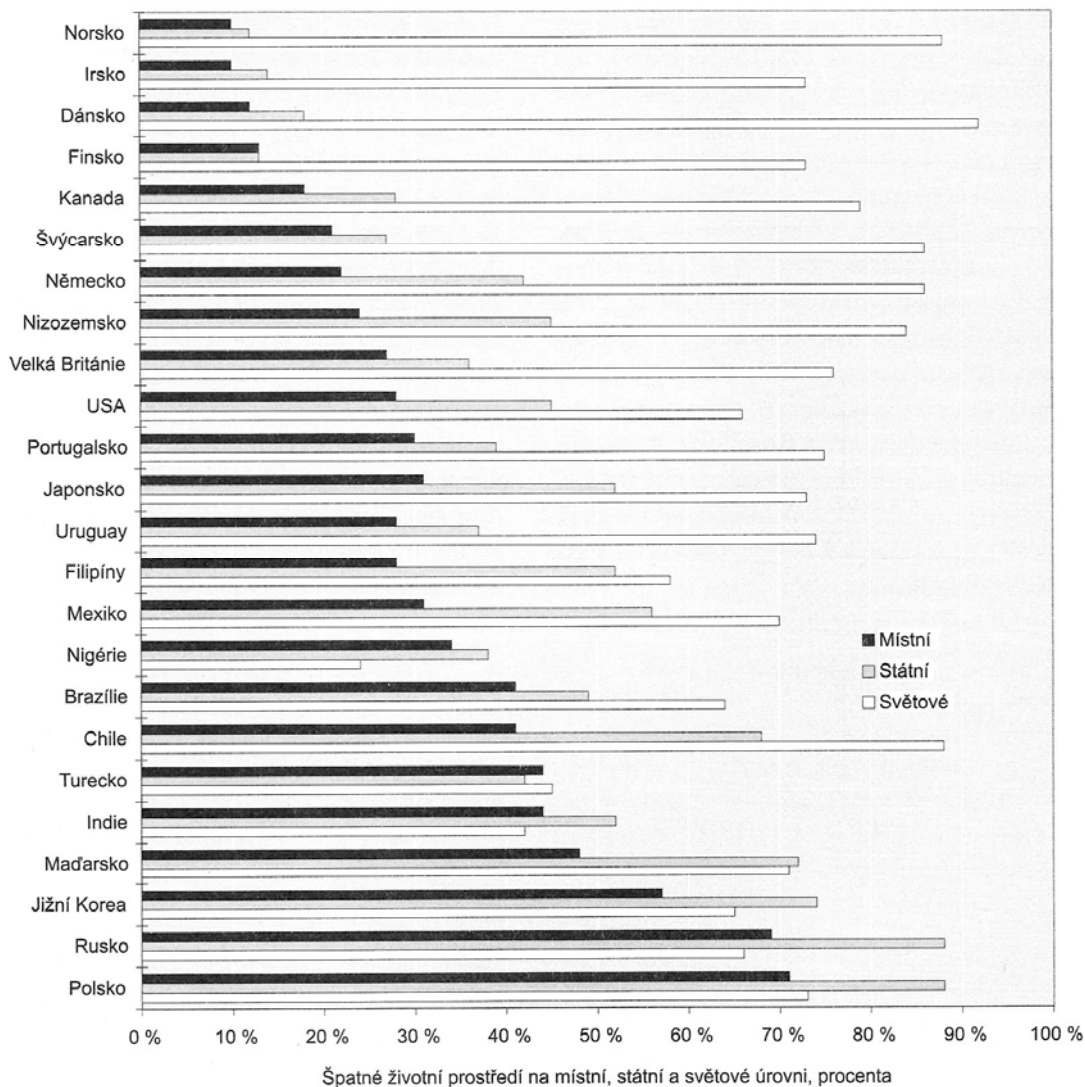
Tabulka 1 MF Dnes	38
Tabulka 2 Hospodářské noviny	39
Tabulka 3 Haló noviny	42
Tabulka 4 Metro	43
Tabulka 5 Blesk	45
Tabulka 6 Aha	47
Tabulka 7 Celkové výsledky	50

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Špatné zprávy	60
Příloha P II: Čtenost tisku	61
Příloha P III: Seznam analyzovaných článků	62

Analyzované články jsou přiloženy v elektronické podobě na CD-ROMu.

PŘÍLOHA P I: ŠPATNÉ ZPRÁVY

Obr. 10. Procento respondentů, kteří hodnotí ekologickou kvalitu svého okolí, země a světa jako velmi nebo dosti špatnou. Zdroj: Dunlap et al., 1993, s. 12.

PŘÍLOHA P II: ČTENOST TISKU

Četnost tisku v období 2. a 3. čtvrtletí 2008²³.

I Celostátní deníky

	Čtenost	PN
Blesk (bez Nedělního Blesku)	1 460 000	433 281
Mladá fronta Dnes	1 066 000	290 844
Právo	418 000	144 396
Sport	358 000	65 897
Aha!	327 000	111 968
Lidové noviny	231 000	71 378
Hospodářské noviny	219 000	57 003
Šíp	139 000	56 635

I Regionální deníky

	Čtenost	PN
Deník západní Čechy	160 000	*
Deník střední Čechy + Pražský deník	150 000	*
Deník – Jihomoravský kraj	142 000	*
Deník - Moravskoslezský kraj	140 000	*
Deník východní Čechy	137 000	*
Deník – Jihočeský kraj	124 000	*
Deník severní Čechy	122 000	*
Deník střední a východní Morava	105 000	*
Deník – kraj Vysočina	87 000	*
Deník celkem*	1 168 000	295 430

*ABC ČR zveřejňuje pouze údaje za Deník (regionální deníky VLP – SOUHRN)

I Deníky zdarma

	Čtenost	TN**
Metro (sloučeno s Metropolitním Expresem)	462 000	303 865
24 hodin	199 000	119 933

** Ověřuje se pouze tištěný náklad (TN)

²³ http://www.mam.cz/download/economia/DOT/MAM/vyzkumy/MPtisk2a3Q_08.pdf

PŘÍLOHA P III: SEZNAM ANALYZOVANÝCH ČLÁNKŮ

č	noviny	dat	stra- na	téma	vyznění
1	Dnes MF	2.1.	3	vedlejší	0
2	HN	2.1.	8	vedlejší	1
3	Dnes MF	2.1.	2	vedlejší	-1
4	Dnes MF	2.1.	3	vedlejší	-1
5	HN	2.1.	9	vedlejší	1
6	Haló noviny	2.1.	7	hlavní	-1
7	HN	2.1.	21	hlavní	-1
8	Dnes MF	3.1.	28	vedlejší	1
9	Dnes MF	3.1.	26	vedlejší	-1
10	Metro	5.1.	16	vedlejší	1
11	Haló noviny	7.1.	2	vedlejší	-1
12	HN	7.1.	16	vedlejší	-1
13	Haló noviny	8.1.	13	vedlejší	0
14	Haló noviny	8.1.	6	vedlejší	1
15	Blesk	9.1.	24	vedlejší	0
16	Dnes MF	10.1.	21	vedlejší	0
17	Dnes MF	10.1.	3	vedlejší	1
18	Dnes MF	12.1.	6	vedlejší	0
19	Dnes MF	14.1.	7	vedlejší	0
20	HN	16.1.	3	hlavní	1
21	Haló noviny	17.1.	5	vedlejší	1
22	Haló noviny	19.1.	1	vedlejší	0
23	Dnes MF	19.1.	2	vedlejší	-1
24	Blesk	20.1.	24	vedlejší	-1
25	HN	20.1.	7	hlavní	-1
26	Dnes MF	20.1.	2	vedlejší	0
27	Dnes MF	21.1.	3	vedlejší	1
28	Dnes MF	23.1.	7	hlavní	-1
29	Dnes MF	23.1.	2	vedlejší	0
30	Dnes MF	24.1.	25	vedlejší	-1
31	HN	27.1.	24	vedlejší	0
32	HN	27.1.	6	vedlejší	-1
33	HN	28.1.	2	vedlejší	-1
34	HN	28.1.	6	vedlejší	1
35	Dnes MF	28.1.	7	hlavní	-1
36	HN	29.1.	8	hlavní	-1
37	HN	29.1.	6	vedlejší	0
38	Dnes MF	29.1.	1	vedlejší	0
39	Aha	29.1.	16	hlavní	-1
40	Metro	29.1.	6	hlavní	1
41	HN	30.1.	8	hlavní	-1
42	HN	2.2.	1	vedlejší	-1
43	Haló noviny	2.2.	2	vedlejší	-1
44	Haló noviny	2.2.	1	hlavní	-1
45	HN	2.2.	6	hlavní	1
46	HN	2.2.	16	vedlejší	1
47	HN	3.2.	8	vedlejší	0
48	Dnes MF	3.2.	5	hlavní	1

49	Metro	3.2.	5	hlavní	1
50	Dnes MF	3.2.	5	vedlejší	1
51	Dnes MF	4.2.	4	vedlejší	0
52	Aha	5.2.	16	hlavní	-1
53	HN	6.2.	10	vedlejší	1
54	Dnes MF	7.2.	9	vedlejší	0
55	Dnes MF	9.2.	10	vedlejší	0
56	Šíp	9.2.	22	hlavní	-1
57	Aha	9.2.	19	hlavní	-1
58	HN	10.2.	6	vedlejší	-1
59	Metro	10.2.	7	hlavní	-1
60	Haló noviny	10.2.	1	vedlejší	-1
61	Dnes MF	10.2.	6	hlavní	-1
62	Metro	11.2.	3	vedlejší	-1
63	Haló noviny	12.2.	11	vedlejší	-1
64	Dnes MF	13.2.	1	vedlejší	-1
65	Dnes MF	14.2.	4	vedlejší	-1
66	Blesk	16.2.	24	vedlejší	-1
67	HN	18.2.	18	vedlejší	1
68	HN	18.2.	10	vedlejší	0
69	Dnes MF	20.2.	3	vedlejší	0
70	Haló noviny	20.2.	6	vedlejší	-1
71	Aha	21.2.	8	hlavní	-1
72	HN	23.2.	11	vedlejší	-1
73	HN	23.2.	18	vedlejší	1
74	Dnes MF	24.2.	7	vedlejší	-1
75	Dnes MF	25.2.	6	vedlejší	0
76	HN	25.2.	6	vedlejší	0
77	Haló noviny	26.2.	3	hlavní	-1
78	HN	27.2.	1	vedlejší	0
79	Dnes MF	2.3.	10	hlavní	1
80	Dnes MF	3.3.	8	vedlejší	1
81	Dnes MF	28.2.	9	vedlejší	-1
82	Haló noviny	4.3.	8	vedlejší	-1
83	Dnes MF	5.3.	9	vedlejší	1
84	Haló noviny	7.3.	6	hlavní	-1
85	HN	9.3.	6	hlavní	1
86	Metro	9.3.	6	hlavní	1
87	Dnes MF	10.3.	2	vedlejší	1
88	Haló noviny	10.3.	6	hlavní	-1
89	HN	10.3.	6	hlavní	1
90	Haló noviny	11.3.	6	hlavní	-1
91	Haló noviny	11.3.	2	vedlejší	1
92	Dnes MF	12.3.	10	hlavní	-1
93	HN	12.3.	2	hlavní	1
94	Metro	12.3.	2	hlavní	1
95	Blesk	12.3.	3	hlavní	1
96	Haló noviny	16.3.	7	hlavní	-1
97	Haló noviny	16.3.	7	hlavní	-1
98	Blesk	17.3.	14	vedlejší	-1
99	HN	18.3.	3	hlavní	-1
100	HN	19.3.	6	vedlejší	-1

101	Dnes MF	21.3.	2	vedlejší	-1
102	Dnes MF	23.3.	4	vedlejší	0
103	HN	30.3.	8	hlavní	1
104	HN	30.3.	8	hlavní	0
105	HN	2.4.	7	vedlejší	-1
106	Haló noviny	3.4.	5	vedlejší	-1
107	Haló noviny	3.4.	3	vedlejší	-1
108	HN	3.4.	5	vedlejší	-1
109	Haló noviny	3.4.	1	vedlejší	-1
110	Dnes MF	4.4.	2	vedlejší	-1
111	Dnes MF	4.4.	6	vedlejší	-1
112	Aha	4.4.	5	vedlejší	1
113	HN	6.4.	1	hlavní	-1
114	Blesk	6.4.	31	hlavní	-1
115	Haló noviny	6.4.	6	hlavní	-1
116	Dnes MF	7.4.	6	vedlejší	1
117	Dnes MF	7.4.	3	vedlejší	1
118	Aha	7.4.	2	vedlejší	1
119	Dnes MF	7.4.	8	hlavní	-1